

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
SOCIALINĖS POLITIKOS KATEDRA

DALIA PETKEVIČIENĖ
(SOCIALINIO DARBO STUDIJŲ PROGRAMA)

SENATVĖS ĮVAIZDŽIAI IR STEREOTIPAI ŽINIASKLAIDOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Dr. doc. Sarmitė Mikulionienė

Vilnius, 2005

TURINYS

IVADAS	3
1. SENATVĖS SAMPRATA IR VISUOMENINIS POŽIŪRIS Į PAGYVENUSIUS ŽMONES	7
1.1. Visuomenės demografinio senėjimo pasekmė – senatvės sampratos kaita.....	7
1.2. Senatvės apibrėžimas.....	8
1.3. Požiūris į pagyvenusius žmones Lietuvoje.....	9
2. SENATVĖS ĮVAIZDŽIAI IR STEREOTIPAI: FORMAVIMAS IR PALAIKYMAS	13
2.1. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų samprata.....	13
2.2. Stereotipų atsiradimo priežastys.....	16
2.3. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų formavimosi mechanizmai.....	17
2.4. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų funkcijos ir pasekmės.....	18
2.5. Stereotipų keitimo priemonės.....	19
2.6. Žiniasklaida: samprata, sandara, vaidmuo kuriant ir palaikant stereotipus.....	21
3. SENATVĖS ĮVAIZDŽIŲ IR STEREOTIPŲ TYRIMAS LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE (nuo 2005m. sausio 1d. – 2005m. liepos 1d.)	28
3.1. Tyrimo metodologinis pagrindimas.....	28
3.2. Komentarų apie senatvę Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose kiekybinė analizė.....	30
3.3. Komentarų apie senatvę Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose kokybinė analizė	37
IŠVADOS	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS	53
SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	56
SANTRAUKA	57
SUMMARY	58
PRIEDAI	59

ĮVADAS

TYRIMO PROBLEMA IR PRAKTINIO AKTUALUMO PAGRINDIMAS

XX-XXI a. sandūroje charakteringas daugelio pasaulio šalių, o taip pat ir Europos demografinis raidos bruožas – gyventojų senėjimas, sukeliantis įvairių socialinių ir ekonominių pasekmių. Tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje ieškoma būdų ir galimybių kaip spręsti dėl senėjimo kylančiąs problemas. Taip pat siekiama tikslingai ir sumaniai pasinaudoti naujomis galimybėmis, kurias suteikia pailgėjęs darbingas gyventojų amžius. Senėjimo problema turi būti sprendžiama priemonėmis, padėsiančiomis sukurti visuomenę įvairaus amžiaus žmonėms, kurios didintų kartų solidarumą.

Tyrimo aktualumas. LR Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. Nutarimas Nr. 737, „Dėl Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos“ verčia dažniau susimąstyti apie mūsų visuomenės požiūrį į vyresniąją kartą. Siekiant kurti teigiamą vyresnio amžiaus žmonių įvaizdį jiems dalyvaujant, nutarta siekti tikslo – „užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą visuomenės, bendruomenės gyvenime, pagalbos sau iniciatyvose; sprendimus, susijusius su vyresnio amžiaus žmonėmis, priimti tik su jų žinia ir jiems dalyvaujant; skatinti nevyriausybinę organizacijų plėtrą ir stiprinti jų įtaką“. Viena iš priemonių, kaip tai pasiekti yra visuomenės informavimo priemonės. 173.3.3 šio nutarimo punkte teigiama „geriau naudotis visuomenės informavimo priemonių galimybėmis teigiamam vyresnio amžiaus žmonių įvaizdžiui kurti; skatinti leisti leidinius, rengti straipsnius ir laidas šia tema“.

Šiuo metu žiniasklaida priklauso toms institucijoms, kuriomis labiausiai pasitiki Lietuvos visuomenė. Net 63% Lietuvos gyventojų išreiškė pasitikėjimą (Organizacijų reitingai, 2004), todėl yra svarbus žiniasklaidos vaidmuo formuojant viešąją nuomonę. Kadangi už žiniasklaidos straipsnių yra tam tikro norminio mąstymo supratimas, gauti tyrimo rezultatai parodys kokia yra Lietuvos gyventojų nuomonė senų žmonių atžvilgiu.

Šis tyrimas aktualus senatvės sulaukusiems, nes labai svarbu kaip jaučiasi nemaža mūsų visuomenės dalis, kuri daro reikšmingą poveikį šalies socialinei ekonominei raidai. Taip pat aktualu ir jaunesniems žmonėms, kurie yra potencialūs pagyvenę žmonės. Tik atlikus tyrimą, taps aišku kokius pagyvenusių

žmonių įvaizdžius ir stereotipus formuoja žiniasklaida. Tuomet galėsime pamatyti, kur yra daromos klaidos ir išvelgti kuria linkme reikėtų keisti savo ir kitų požiūrį į senatvės sulaukusius žmones, kas galėtų gerinti santykius tarp kartų.

Tyrimo problema. Tyrimo problemą sudaro klausimai: “Kaip dažnai yra rašomi straipsniai apie senatvės sulaukusius žmones? Kokius senatvės įvaizdžius ir stereotipus formuoja žiniasklaida?” Atsakymų į šiuos klausimus paieška sudaro tyrimo problemos esmę.

1999-uosius metus paskelbus Pagyvenusių žmonių metais, padaugėjo tyrimų senatvės tematika: Guščinskienė J., Novelskaitė A. (2000) analizavo senatvės, kaip socialinio instituto, raiškos Lietuvos visuomenėje išvalgas, Mikulionienė S. (2003) atliko Požiūrio į pagyvenusius žmones analizę, Dromantienė L. ir Kanopienė V. (2004) publikavo straipsnį “Demografinis senėjimas ir ES socialinė politika pagyvenusiesiems”. Pastaruoju metu vis daugėja straipsnių, susijusių su stereotipų kilimu ir jų funkcionavimu. Yra nemažai straipsnių apie senatvę, tačiau senatvės įvaizdžiai ir stereotipai žiniasklaidoje Lietuvoje iki šiol nebuvo tyrinėti. Prieš tai buvo atlikta keletas žiniasklaidos tyrimų temomis: Stonkienė M. “Vyraujantys šeimos modeliai ir lyčių socialiniai stereotipai Lietuvos žurnaluose, skirtuose paaugliams”(2003), Macevičiūtė E. “Socialinių lyčių stereotipai žiniasklaidoje” (2003) ir kt.

TYRIMO TIKSLAS: Atskleisti kokius įvaizdžius ir stereotipus apie senatvės sulaukusius žmones formuoja žiniasklaida.

TYRIMO OBJEKTAS: Publikacijos Lietuvos spaudoje, kuriose minimi senyvo amžiaus žmonės, senatvė, senėjimas.

TYRIMO DALYKAS: Žiniasklaidos formuojamas požiūris į senyvus žmones. “Žiniasklaida” čia – žurnalai, savaitraščiai, dienraščiai.

TYRIMO UŽDAVINIAI:

- Išsiaiškinti terminų “senatvė”, “įvaizdis”, “stereotipas”, “žiniasklaida” reikšmę.
- Apibrėžti senatvės amžiaus ribas.
- Nustatyti kokius senatvės įvaizdžius ir stereotipus formuoja žiniasklaida.
- Pateikti rekomendacijas koku būdu galima formuoti objektyvų senatvės įvaizdį ir skleisti teigiamus senėjimo pavyzdžius.

HIPOTEZĖ: Žiniasklaida Lietuvoje formuoja daugiau neigiamus nei teigiamus senatvės įvaizdžius ir stereotipus.

TYRIMO METODAI: mokslinės literatūros, dokumentų analizė, spaudos leidinių kokybinė ir kiekybinė turinio analizė (kontent analizė); lyginimas, sisteminimas, klasifikavimas.

MAGISTRINIO DARBO STRUKTŪRA: Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis iš 3 skyrių, 12 poskyrių, išvados ir rekomendacijos, pateikiamas naudotos literatūros sąrašas.

RAKTINIAI ŽODŽIAI:

Gyventojų senėjimas – senyvo amžiaus žmonių dalies bendrame bendrame gyventojų skaičiuje didėjimas (Čepulienė, 1989)

Stereotipai – tai tam tikri nuolatiniai, schematizuoti kokios nors žmonių grupės apibendrinimai, dažnai netikslūs vaizdiniai (Mayers, 1998)

Įvaizdis – vaizdas, atvaizdas; realus arba įsivaizduojamas vaizdas, žmogaus, įmonės stilius, kuris dažniausiai asocijuojasi su prestižu ir reputacija (Социальное управление. Словарь, 1994)

Žiniasklaida- organizuotas informacijos skleidimas viešosios informacijos rengėjų ir visuomenės informavimo priemonių sistemoje; viešosios informacijos rengėjai, visuomenės informavimo priemonės; spaudoje paskelbtos publikacijos, perduotas radijo bei televizijos laidos (Žurnalistikos enciklopedija, 1997)

1. SENATVĖS SAMPRATA IR VISUOMENINIS POŽIŪRIS Į PAGYVENUSIUS ŽMONES

1.1. Visuomenės demografinio senėjimo pasekmė – senatvės sampratos kaita

Jau 19 a. pabaigoje kai kuriose Europos šalyse prasidėjo gyventojų senėjimas. Europoje ir pasaulyje gyventojų senėjimas vyko visą 20 a. Išryškėjo pagyvenusio amžiaus žmonių skaičiaus ir jų dalies bendrame gyventojų skaičiuje didėjimas – įvardijamas kaip demografinis senėjimas.

Gyventojų senėjimas, prasidėjęs labiau išsivysčiusiose šalyse, dabar plinta ir daugelyje mažiau išsivysčiusių šalių. Šio proceso unikalumas tame, kad demografinėje istorijoje iki XX a. nebuvo žinoma tokių raidos etapų, kai dėl žemo gimstamumo ir mirtingumo, didėtų senų žmonių dalis, o jaunimo – mažėtų (S.Mikulionienė, 2003).

Senatvės kaip amžiaus tarpsnio suvokimas yra keliasluoksnis. Pirma, jos pagrindą sudaro žmogaus organizmo funkcijų gebėjimų raidos etapas, kai organizme prasideda degeneracijos procesai, kurių tempai ir mastai yra individualūs. Antra, senatvės požymiai ir rodikliai yra socialinio apibrėžimo reikalas. Trečia, skirtingose visuomenėse senatvės sąvokos interpretavimas susijęs su skirtingų kultūrų nulemtais senatvės įvaizdžiais. Vienur senstančio žmogaus statusas visuomenėje didėja, o kitur mažėja (Mikulionienė, 2003).

Senyvo amžiaus žmonių grupė visuomenėje įtakoja socialinį ir ekonominį gyvenimą ir yra jo veikiama. Ilgą laiką senyvas amžius buvo savaime suprantamas natūralus gyvenimo raidos laikotarpis. Dėl senyvo amžiaus žmonių gausėjimo, atsiranda gyvenimo kokybės šiame gyvenimo tarpsnyje užtikrinimo problemos. Vis ilgiau žmonės gyvena būdami dalinai arba visai nedarbingi. Susidarius tokiai situacijai sunki užduotis tenka socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos sistemoms, reikalauja didelių žmoniškųjų ir finansinių išteklių. S.Mikulionienė (2003) teigia, kad daugumos tyrinėtojų nuomone - XX amžiuje kito senų žmonių socialinis statusas ir padėtis visuomenėje. Senatvė pradėta vaizduoti kaip atstumiantis, niūrus ir probleminis gyvenimo tarpsnis, nes yra asocijuojama su skurdu, silpna sveikata, prastu būstu ir socialine izoliacija bei priklausomybe.

Taigi įvertinant, kad demografinio senėjimo sukeltos problemos vis aštrės, būtina kuo skubiau ir efektyviau spręsti šio proceso sukeltas problemas, *keisti pagyvenusio amžiaus stereotipinę sampratą bei požiūrį į visuomenės demografinį senėjimą*.

1.2. Senatvės apibrėžimas

Pasaulinė asamblėja, skirta senėjimo klausimams, 1982m. išskyrė demografinį senėjimo kriterijų, kuris yra ties 60 metų riba. Tai yra skiriamoji linija tarp vidutinio ir vyresnio amžiaus žmonių. Kadangi socialiniu-ekonominiu požiūriu pagyvenusio amžiaus gyventojai nėra homogeniška grupė – ji jungia ir “jaunus” pagyvenusiuosius, kurių dauguma išlieka aktyvūs, sveiki ir nepriklausomi, ir “senokus”, kurie dažnai jau nebūna pajėgūs būti savarankiški – demografinėje analizėje skiriami 60-75/80 ir vyresni kaip 75/80 metų gyventojai. (Kanopienė, Dromantienė, 2004). Pasaulinė sveikatos organizacija (1948) siūlo suaugusio žmogaus gyvenimo tarpsnius skirstyti:

iki 44 m. – jaunas;

45-59 m. - vidutinis amžius;

60-74 m. – pagyvenęs, bet vis dar aktyvus;

75-90 m. – senas;

90 m. ir daugiau – ilgaamžis.

A.Gučas (1990) pasirinko tokį suaugusiojo žmogaus gyvenimo tarpsnių skirstymą:

20-40 m. – jaunas suaugęs;

40-65 m. pagyvenęs suaugęs;

nuo 65 m. senas.

Daugelis psichologų mėgsta išskirti žmogaus brandos tarpsnius remdamiesi tam tikromis žmogaus raidos stadijomis pvz.. Z.Freudas – sugebėjimą mylėti ir dirbti (Kuper, 2000); A.Adleris – socialinių uždavinių kūrimą, gebėjimą kurti individualų gyvenimo stilių. E.Eriksonas- vidinį integralumą ir gebėjimą intymiai bendrauti, didelį produktyvumą (Фрейджер, Фрейдимен, 2001).

Pagal S.Rimdeikienę ir I.Zdaniene (2005) galima teigti, kad pagyvenusio žmogaus amžiaus tarpsnio periodizavimo problema turėtų būti vertinama ne tik kaip biologinių (natūralių, gamtos sąlygotų procesų), bet ir kaip socialinių

(kultūros veiksnių suformuotų) procesų, su kuriais susiduria žmogus gyvenime, pasekmė. Be to dar amžius, kurio sulaukę žmonės apibrėžiami kaip seni, priklauso dar ir nuo žmonijos istorijos laikotarpio.

Taigi pagyvenusio amžiaus gyventojai nėra homogeniška grupė. Todėl senyvas amžius apibrėžiamas įvairiai. Jau pradėdant nuo 60 metų galima priskirti prie “jauno” pagyvenusio ir senyvas amžius gali tęstis net daugiau kaip 40 metų. t.y. iki ilgaamžystės. Autoriai priskirdami asmenis prie senyvo amžiaus žmonių kategorijos vadovaujasi tam tikrais kriterijais, kurie taip pat skiriasi. Pagyvenusio žmogaus amžių vieni skirsto į periodus pvz. 74-90m., kiti išskiria asmenybės brandos kriterijus, siedami juos su žmogaus raidos stadijomis.

Šiame darbe atrenkant straipsnius apie senyvo amžiaus žmones buvo vadovaujama keliais kriterijais. Į atranką pateko:

- a) Straipsniai, kurių antraštėje arba turinyje senyvų žmonių amžius buvo aiškiai apibrėžtas.
- b) Straipsniai, iš kurių antraščių arba turinio galima intuityviai spręsti apie senyvą žmogaus amžių.
- c) Sakiniai, sakinių dalys, antraščių pavadinimai, kuriuose yra žodžių šaknys “pensinink”, “senuk”, “senut”, “senol”, “močiut”, “senatv”, “pagyven”, “vyresn”, “senyv”, “vyriaus”, “senel”, “ilgaamž”.

1.3. Požiūris į pagyvenusius žmones Lietuvoje

Tradicinėse senosiose kultūrose senyvas amžius, kaip socialinis institutas, pats savaime reiškė patirties, išminties idealą, sąlyginį tobulą gyvenimo proceso baigtumą. Čia senyvo bendruomenės nario socialinis statusas savo aplinkoje dažniausiai neatsiejamai asocijuojasi su prestižu, materialine gerove, socialine galia (Vander Zanden, 1990.). Kiti autoriai įspėja, jog neverta absoliučiai idealizuoti praeities, ir tradicinėse visuomenėse būta žiauraus poelgio su senukais atveju, vis dėlto, matyt, šiuolaikinė visuomenė turi pagrindo nerimauti dėl vyresniojo amžiaus žmonių statuso visuomenėje (Mikulionienė, 2003).

XX a. Išryškėjo senatvės socialinis institutas kaip problemiška visuomenės sudedamoji dalis. Taip verčia teigti visuomenės vertybinės

nuostatos bei orientacijos lemiančios atitinkamą požiūrį į minėtą reiškinį. Kad senyvo amžiaus socialinė grupė yra problemiška, įrodo suaktyvėjęs dėmesys šiai grupei beveik visose pasaulio visuomenės bendruomenėse. Norint spręsti socialinę problemą, reikalinga detali ir patikima socialinės situacijos bei socialinių sąlygų analizė.

Vienas skausmingiausiai priimamų pokyčių, aptariamų XX a. pabaigos socialinių mokslininkų straipsniuose, - pagarbos pagyvenusiems bei jų socialinio statuso sumenkėjimas modernioje visuomenėje (Marshall, 1996).

”Kiek dėmesingesnis žvilgsnis į vyresniąją kartą leidžia suabejoti, ar iš tiesų mūsų visuomenė suteikia vienodas galimybes visoms kartoms, ar pagyvenę žmonės mūsų visuomenėje turi pagrindo jaustis lygiaverčiais ir lygiateisiais”(Mikulionienė, 2003)

S.Mikulionienės atliktoje “Požiūrio į pagyvenusius žmones analizėje”(2003) vertinant Lietuvos gyventojų požiūrį į vyresniąją kartą, buvo išskirti trys aspektai:

1 lentelė. Lietuvos gyventojų požiūrio į vyresniąją kartą aspektai

Kas analizuojama	Kas buvo siekiama atskleisti
Jausmai	Kokios yra Lietuvos gyventojų emocinės nuostatos dėl vyresniojo amžiaus žmonių
Žinios	Kokios yra Lietuvos gyventojų žinios apie gyventojų senėjimą
Elgsena	Kokios vyrauja Lietuvoje viešosios nuomonės nuostatos priimant konkrečius sprendimus dėl vyresniojo amžiaus žmonių

Jausmai

Atliktoje analizėje vertinant požiūrį į pagyvenusius žmones yra užfiksuota, kad trys ketvirtadaliai Lietuvos gyventojų teigia, kad senyvi žmonės yra “*naudingi visuomenei, užtikrina tradicinių vertybių išsaugojimą, yra svarbus dvasinės paramos šaltinis, jie nėra našta visuomenei, neeikvoja visuomenės ekonominių išteklių*” galima būtų daryti išvadą, kad Lietuvoje egzistuoja teigiamas ir pagarbus požiūris į senyvo amžiaus žmones, jei ne tie 72% procentai Lietuvos gyventojų, kurie visuomenės senėjimo procesą vertina blogai arba labai blogai. O tai reiškia, kad senyvo amžiaus žmonių dalies

visuomenėje didėjimas daugumai Lietuvos gyventojų sukelia neigiamų emocijų. Ir kaip jaustis žmonėms visuomenėje, kurie identifikuoja save su pagyvenusiais ir žinantys, kad tokių, kaip jie, daugėjimas vertinamas kaip socialinė blogybė (Mikulionienė, 2003).

Taigi Lietuvos gyventojų emocinis požiūris į vyresnius yra prieštaringas: senyvo amžiaus žmonės vertinami labai teigiamai, bet jų dalies didėjimas Lietuvos visuomenėje vertinamas neigiamai.

Žinios

S.Mikulionienės (2003) atliktoje “Požiūrio į pagyvenusius žmones analizėje” į klausimą “Kokią Lietuvos gyventojų dalį, Jūsų manymu, sudaro 65 – erių metų ir vyresni žmonės?”. Net 40 % apklaustųjų įsitikinę, kad Lietuvoje 65 – erių metų ir vyresni žmonės sudaro nuo 34% iki 70 % visų gyventojų, turint omenyje, kad apklausos metu minėto amžiaus žmonės bendrame gyventojų skaičiuje sudarė 13%. Iš šių tyrimo duomenų matosi, kad daugelis Lietuvos gyventojų mūsų gyventojų amžiaus struktūrą įsivaizduoja labai iškreiptą. Kodėl taip yra, nurodomi du pagrindiniai gyventojų mąstymo stereotipizacijos šaltiniai:

- Kasdieninio gyvenimo terpė, Pvz. žmogus, dažniau besilankantis senyvo amžiaus žmonių susibūrimo vietose (poliklinikoje), gali susiformuoti neteisingą nuomonę apie gyventojų amžiaus struktūrą.
- Dramatizuota gyventojų struktūros samprata galėjo susiformuoti dėl žiniasklaidos.

Jei žiniasklaida daugiau informacijos skleidžia apie senatvės sulaukusius žmones kaip apie sergančius, neturinčius pinigų, ir žmones, kuriuos visą laiką ir tyko kas nors užpulti, užmušti, atimti pinigus (kurių jie ir taip neturi), negu apie linksmus, energingus, besidžiaugiančius gyvenimu, be to patenkintus savo nugyventu gyvenimu – senatvė formuojama kaip neigiamą įvaizdį turintis probleminis socialinis reiškiny, kaip neigiamas stereotipas.

Vertinant Lietuvos gyventojų požiūrį į pagyvenusius žmones, galima teigti, jog prieštarigus jausmus vyresniojo amžiaus žmonėms papildo gyventojų senėjimo proceso dramatinavimas ir objektyvių žinių apie Lietuvos gyventojų senėjimo mastus stoka (Mikulionienė, 2003).

Elgsena

Požiūrio į pagyvenusius žmones analizėje elgsenos indikatoriumi buvo pasirinkti klausimai, atskleidžiantys Lietuvos gyventojų požiūrį į senyvų žmonių ekonominio aktyvumo reguliavimą. Atsakymai į tokius klausimus atskleidžia, kad pusė Lietuvos gyventojų norėtų, kad pensinio amžiaus žmonės turėtų galimybę išsaugoti savo nepriklausomybę, t.y. turėtų teisę dirbti. Trečdalis apklaustųjų pritartų švelniam išėjimo būdai, kai darbo krūvis mažinamas palengva. O penktoji dalis Lietuvos gyventojų diskriminuoja vyresniąją kartą teikdami, kad jie nenorėtų, kad į pensiją išėję žmonės turėtų galimybę dalyvauti darbo rinkoje.

Pagyvenusio amžiaus žmonių traukimas iš visuomenės – psichosocialinis reiškinys, vykstantis ir dėl biologinių senėjančio žmogaus asmenybės pokyčių, ir dėl socialinės aplinkos poveikio. Didelę reikšmę pagyvenusio amžiaus žmonių sėkmingai resocializacijai turi visuomenės teigiamos nuostatos į šiuos žmones ir jų veiklos galimybes (Rimdeikienė, Zdanienė, 2005). Stereotipinis požiūris, kad senyvo amžiaus bendruomenės nariai nėra ir negali būti pakankamai efektyvūs tam tikromis visuomeninėmis sąlygomis, formuoja požiūrį palaikančias socialines normas, kurios nulemia atitinkamus procesus visuomenėje (Guščinskienė, Novelskaitė, 2000).

Senyvo amžiaus žmonių grupė Lietuvos, kaip ir kitų valstybių, visuomenėse daro reikšmingą poveikį socialiniam gyvenimui ir kartu yra jo veikiamas. Siekiant visos visuomenės gerovės, negalima ignoruoti atskirai grupei kylančių problemų ir neieškoti optimaliausio jų sprendimo (Guščinskienė, Novelskaitė, 2000).

Jaunesnių žmonių socialinės grupės dėl susiformavusio neigiamo stereotipinio požiūrio neigiamai vertina vyresnio amžiaus asmenis, išstumdamas iš įvairių visuomeninių santykių. Daugelis jų pradeda tikėti, kad visuomeninis stereotipas yra teisingas. Kai kuriais atvejais dėl to seni žmonės praranda savigarbą, o kai prarandama savikontrolė, savigarba dar labiau sumenkėja (Penner, 1986). Į pagyvenusio amžiaus asmenis imta žiūrėti kaip į mažiau kompetentingus, labiau reikalingus pagalbos, silpnesnius. Senyvo amžiaus žmonės negalėdami to pakęsti pasitraukia sąmoningai iš visuomeninio gyvenimo (Penner, 1986).

Apibendrinant galima konstatuoti, kad Lietuvos gyventojų požiūris į senatvės sulaukusius žmones yra daugialypis ir prieštaringas: yra teigiama, kad

senyvi žmonės yra gerbiami. Žinių trūkumas skatina demografinio senėjimo baime ir dramatinę bei gyventojų diskriminuojantį požiūrį konkrečiais pagyvenusių žmonių galimybių klausimais (Mikulionienė, 2003).

2. SENATVĖS ĮVAIZDŽIAI IR STEREOTIPAI: FORMAVIMAS IR PALAIKYMAS

Kiekvieną dieną susiduriame su informacijos pertekliaus ir elgesio alternatyvų problema. Kiekvieną minutę generuojame didelį kiekį įvairios informacijos, kurią atsirenkame pagal principus ar schemas paveldėtus iš savos patirties, susiformavusius ar išmokus socialinių, kognityvinių ar kitokių būsenų pagrindu. Schemas, šablonai, tipiniai pavyzdžiai – įvaizdžiai, stereotipai – padeda apdoroti informaciją, suvokti pasaulį. Be abejonės visa tai veikia mūsų pastabumą ir įvykių vertinimą. Nepalanki nuostata, stereotipas ar įvaizdis dažniausia tampa pagrindu nemėgti kurios nors grupės narių. Nepripažint jų įvairovės ir teigiamų bruožų, klaidingai, nedraugiškai, įtariai elgtis jų atžvilgiu.

2.1. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų samprata

Įvaizdis – vaizdas, atvaizdas; realus (arba įsivaizduojamas) vaizdas, žmogaus, įmonės stilius, elgiama su jais remiantis jų populiarumu ir sėkme, pasitikėjimu ir simpatija. Dažniausiai asocijuojasi su prestižu ir reputacija. Įvaizdis dažniausiai formuojamas veiklos rezultatais, o taip pat reklamos priemonių, visuomenės informavimo priemonėmis ir t.t. Jei žmogus priima tik tai, ką jis nori priimti – tiesa tampa neatskiriama nuo melo. Įsitikinimai tampa neigiamomis nuostatomis. Kategorinis stereotipas tampa “įvaizdžiu”.

Pirmą kartą žodis *stereotipas* panaudotas aprašant tipografinio amato paslaptis. Spausdinant pakartotinas medžiagos kopijas buvo naudojama metalinė plokštelė, kur ir vadinosi stereotipu. Filosofijoje stereotipai - “mąstymo stabai” – atskleisti prieš keturis šimtus metų. Tema apie stereotipus pasitarnauja kaip laisvo mąstymo įrodymas. Stereotipais remiasi ir kritinis mąstymas, nes jis laikosi įsitikinimo, kad kritiška laikysena ardo stereotipus ir taip esą atveria

erdvią laisvo mąstymo sritį (G.Beresnevičius, 2002). Netgi kiekvienas laisvas mąstymas turi kriterijus, kurie taip pat yra stereotipiški. Dažnai išryškinami kritinės nuostatos privalumai – vėlgi yra stereotipai.

Pagal L.Broom (1992) stereotipas – supaprastintas grupės ir jos narių vaizdinys, dažnai paremtas nusistatymu.

Pagal J.Leonavičių (1993) stereotipas – visuomenės sąmonėje funkcionuojantis supaprastintas schematizuotas, emociškai nuspalvintas kokio nors objekto vaizdinys.

Stereotipai – tai tam tikri nuolatiniai, schematizuoti kokios nors žmonių grupės apibendrinimai, dažnai netikslūs vaizdiniai (Mayers, 1998)

Šiuo metu stereotipo sąvoka dažniau naudojama apibūdinant su kultūra, ideologija, valstybės politika ir kt. susijusius procesus.

Socialine prasme stereotipo sąvoką pirmasis panaudojo U.I.Lippmanas (1922). Jis stereotipus apibrėžė, kaip supaprastintą iš anksto priimtą požiūrį, kuris nesiremia asmenine žmogaus patirtimi. Jis iškyla per tarpinio objekto pažinimą: “Mums apie pasaulį kalbama tol, kol pažįstame jį per patyrimą” .

Pagal U.I.Lippman'ą, (2000) stereotipai iškyla spontaniškai, kurie yra tarsi tvirtovė, saugojanti mūsų tradicijas, kurioje mes jaučiamės saugiai. Stereotipai įtakoja naujos empirinės patirties formavimąsi. Tačiau stereotipai dažniausiai neatitinka objektyvios realybės.

Mokslinėje literatūroje socialiniai stereotipai dažnai apibrėžiami kaip neatitinkantys realybės, perdėti apibendrinimai apie tam tikrų grupių narių elgesį ir kitus bruožus. Socialiniai stereotipai būdingi visoms be išimties visuomenėms.

Pagal A.Jacikevičių (1995) stereotipais vadinamos sudėtingos nuostatos, kurias sudaro tam tikrų reiškinių schematizuotas supratimas, vaizdiniai ir emociniai įvertinimai. Pavyzdžiui vadovaudamiesi stereotipais, kiekvieną sutiktą anglų tautos atstovą suvokiame savo turima nuostata – stereotipu, manome, kad jie yra elegantiški, manieringi, šaltakraujiški, o apie italą pagalvotume, kad jis yra artistiškas, impulsyvus, aistringas.

Stereotipai lydi ne tik žmones, bet ir įvairias elgsenos formas (bažnyčioje vyrams privalu būti be kepurės), dorovinius vertinimus (monogaminė ar poligaminė šeima), politines pažiūras ir t.t Jie gali būti tiek teisingi, tiek pat ir klaidingi. Pastebėta, kad savi teigiami stereotipai yra išryškinami bei pervertinami.

Nortauto Statkaus (1998) teigimu stereotipas yra supaprastinta ir labai nepaslanki nuomonė apie tam tikrą tikrovės reiškinį ar objektą. Jis pabrėžia, kad gajumu pasižymi kolektyviniai stereotipai – įsitikinimai, kad vienos ar kitos grupės nariams būdingi tam tikri išvaizdos, būdo, elgesio bruožai.

Mąstymas stereotipais yra būdingas kiekvienam žmogui. Mes iš karto priskiriame reiškinius ir daiktus tam tikrai kategorijai. Stereotipinis mąstymas supaprastina mūsų suvokimą ir padeda greičiau ir tinkamiau reaguoti. Stereotipai kuria daugiau ar mažiau nuoseklų pasaulio vaizdą, kuriame visi ir viskas turi gerai žinomą vietą ir atlieka jiems būdingas funkcijas. Deja stereotipai veikia ne tik elgesį, suvokimą, bet ir socialinius santykius, dėl ko atsiranda išankstinis nesusistatymas prieš kitų kultūrų individų elgesį ar veiksmus. Kitų kultūrų atstovų elgesys yra suprantamas ribotai. Todėl stereotipai gali trukdyti bendravimui ir bendradarbiavimui. Susiformavusios neigiamos nuostatos gali įtakoti ir faktinį individo elgesį, kur jis pardės elgtis taip, kaip iš jo tikimasi t.y. kaip iš jo reikalauja stereotipas, kas tikrai gali apsunkinti bendravimą.

Stereotipai yra pavojingi, kai į juos yra žiūrima rimtai. Laimi tas žvilgsnis, kuris stereotipus žiūri iš kritiško atstumo, teikiančio ironijos galimybę (G.Beresnevičius, 2002).

Vyksta stereotipų konfliktai. Tai yra stereotipų kritiškas apmąstymas priimamas kaip normalus visiškai normalios visuomenės reiškinys.

“Iki šiol visuomenėje vyrauja neigiama išankstinė nuostata senų žmonių atžvilgiu – senatvė siejama su mažėjančiomis jėgomis ir gebėjimais. Neigiamas senatvės įvaizdis turi įtakos kartų santykiams, taip pat pagyvenusių žmonių savimonei ir savigarbai. Dažnai ir pati visuomenė sudaro sąlygas pagyvenusiam žmogui išmokti bejėgiškumo ir su tuo susijusios priklausomybės nuo kitų, todėl toks elgesys tampa labiau ne fiziologiškai nulemtas, bet aplinkoje išmoktas elgesys (Bajorūnienė, Sirunavičienė, 1999).

Pagyvenusių žmonių situacija šiandien yra nepavydėtina ir tai ką rašo apie juos laikraščiuose nepalengvina senų žmonių gyvenimo ir akivaizdu, jog tai įtakoja senų žmonių įvaizdį.

Kadangi šiame darbe analizuojamas senų žmonių grupės įvaizdis ir stereotipai, vadovausiuosi Mayers (1998) apibrėžimu, kuris teigia, kad stereotipai – tai tam tikri nuolatiniai, schematizuoti kokios nors žmonių grupės apibendrinimai, dažnai netikslūs vaizdiniai.

Apibendrinant daugelį pateiktų stereotipų apibrėžimų, bei pavadinimų, bei apžvelgus ir daugiau literatūros tampa akivaizdu, kad autorių nuomone, stereotipas yra supaprastinta elgesio forma, vaizdinys, schematizuotas supratimas. Jų teigimu stereotipuose yra tiesos tik dalis, arba nėra išviso, savo apibrėžimuose tai įvardina emociniais įvertinimais, nusistatymais, perdėtais apibendrinimais, ar anksto priimtais požiūriais. Kaip žinome, kad viskas, kas remiasi asmenine nuomone yra subjektyvu. Stereotipai būdingi visiems žmonėms, vadinasi ir visoms visuomenėms. Jie lydi ne tik žmones, bet ir įvairias elgsenos formas ir dorovinius vertinimus, politines pažiūras ir t.t. Įdomu tai, kad autoriai stereotipus vadina labai įvairiomis sąvokomis: vaizdiniais, požiūriais, apibendrinimais, nuostatomis, nuomonėmis. Stereotipai turi tam tikrą tiesos dalį ir todėl gali būti orientyras prognozuoti elgesį.

2.2. Stereotipų atsiradimo priežastys

Reikšmingu įdirbiu aiškinant stereotipų atsiradimą pasižymi socialinės psichologijos atstovai. Socialinėje psichologijoje yra trys pagrindinės teorijos bandančios išsiaiškinti stereotipų atsiradimo priežastis, bei jų veikimo principus.

“Autoritarinio tipo asmenybės” teorija atskleidžianti asmenybės bruožus kaip autoritarizmą, konservatyvų mąstymą, paklusnumą autoritetams, netoleranciją ir t.t. T.Adorno teigimu, šaltas ir griežtas auklėjimas formuoja autoritarinę asmenybę, kurie užaugę bijo ir nepakenčia žmonių, kurie nukrypsta nuo grupės standartų. Jie labai greitai pritaiko kokį nors stereotipą kitiems. (Macionis, 2004)

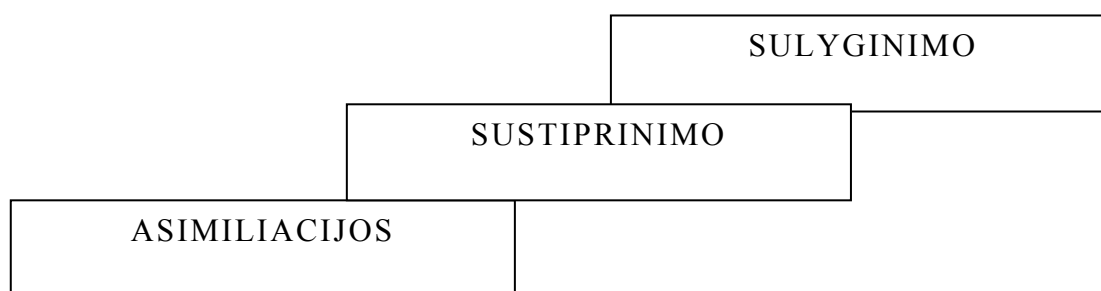
Remiantis **“atpirkimo ožių”** teorija, J.Dollards (1939) teigia, kad stereotipai atsiranda dėl frustracijos, kurią patiria žmonės esant sunkumams, skausmui, stresui, kurie sukelia priešišumą. Kai tokios būsenos sukėlėjas yra neaiškus, nežinomas, neįveikiamas ar nepasiekiamas, nepasitenkinimas yra perkeliamas į kitus asmenis – sukuriamas stereotipas kitiems, kuris dažniausiai turi neigiamas. Kiti psichologiniai tyrimai parodė, kad po neigiamos įtampos mažėja tolerancija ir didėja priešiškumas kitokių grupių žmonėms (Macionis, 2004).

“Realistinė grupių konflikto” teorija socialinių stereotipų atsiradimą aiškina taip: konfliktai tarp grupių kyla dėl realių problemų, tokių

kaip pvz.: konkurencija. Išorės konkurencija solidarizuoja grupę, aiškiau apibrėždama grupės tapatybę ir todėl ribos tarp grupių tampa neperžengiamos. Nuomonė apie kitos grupės narius tampa neigiama. Manoma, kad nacionalinių grupių stereotipas apie “mūsų” grupę yra paprastai geresnis nei kitų grupių stereotipas apie “mūsų” grupes. Grupių konkurencija paaiškina neigiamų stereotipų atsiradimo priežastis, bet nepaaiškina iš kur atsiranda teigiami stereotipai pvz.: rusai draugiški.

2.3. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų formavimosi mechanizmai

Pagal Pruskų (2004) stereotipų formavimas vyksta trimis etapais (žr. 1 schemą): sudėtingas objektas suvedamas į schemą ir gerai žinomus požymius.

1 schema. Stereotipų formavimo etapai (Pruskus, 2004)

Pirmiausiai sudėtingas objektas yra supaprastinamas ir suvedamas į keletą gerai žinomų požymių, vėliau išskirtoms iš visumos charakteristikoms suteikiama didesnė reikšmė, didesnė už tą, kurią jos turėjo būdamos sudedamuoju visumos elementu. Tuomet yra “sulyginami” ir “sustiprinami” objekto bruožai tam, kad sukurtų tipą, kuris yra artimas ir reikšmingas konkrečiam individui. Individas, pastebėjęs pažįstamą situaciją, reaguoja automatiškai (Pruskus, 2004)

Tyrinėtojai neturi vieningos nuomonės apie stereotipų prigimtį ir esmę. Dalis jų galvoja, kad visuomenės sąmonės stereotipas yra visada specialiai organizuotas (Lull,1999), kiti akcentuoja jutiminės patirties reikšmę (Woodward, 2001), treči teigia, kad stereotipinis mąstymas susiformavo stichiškai, nurodydami, kad stereotipai yra palaikomi sąmoningai, skiepijant į kasdieninę sąmonę atitinkamas pažiūras (Pruskus, 2004).

Didelio dėmesio susilaukia stereotipo mechanizmo tyrimai (Pruskus, 2004). Pastebėta, kad stereotipas formuojasi jutiminiame žmonių suvokimo lygyje (tiek individualiame, tiek kolektyviniame), kuris skirtas blokuoti informacijos perteklių apie supančią realybę.

Socialinis stereotipas yra ne tik sąmonės, bet ir žmonių elgesio forma. Jis atsiranda ne tik spontaniškais jausmais ir emocijomis, bet ir nustatomas natūraliomis žmonių vystymosi sąlygomis, esančiomis kolektyvinėje sąmonėje. Socialinės elgsenos modelis, formuojamas būtent tada, kai atsiranda poreikis paaiškinti save kitam, taip padarant pirmą žingsnį įsisąmoninant “savo” ir “svetimo” specifiką, kuris įmanomas tik stereotipizuotoje formoje.

Kad visuomenė priimtų stereotipus – ji turi būti imli stereotipams.

Pasak N.Statkaus (1998), skirtumai tarp objektų, priskiriamų vienai kategorijai, sumažinami, o priskiriamų skirtingoms kategorijoms išdidinami. Pvz.: visi kinai vienodi, o skirtumas tarp juodaodžių ir baltaodžių labai didelis. Smegenys, atspindėdamos aplinkos objektus, pasitelkia “darbo” palengvinimui simbolius ir abstrakcijas, kurie suteikia jiems vertę. Taigi informacijos, gaunamos iš aplinkos registravimas nėra neutralus ir bešališkas. Visų žmonių pažinimas susijęs su emocijomis ir motyvacija, jis esti kartu su asmeniniu vertinimu. Todėl ir grupių stereotipai neatskiriami nuo vienokių ar kitokių vertinimų.

2.4. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų funkcijos ir pasekmės

Schemas, šablonai, tipiniai pavyzdžiai – įvaizdžiai, stereotipai – padeda apdoroti informaciją, suvokti pasaulį, palengvina bendravimą, santykius su tikrove, supaprastina elgseną, padeda greičiau ir tinkamiau reaguoti. Žmonėms nereikia dėti daug pastangų norint įvertinti įprastas situacijas. Stereotipai atlieka saugumo funkciją, nes tuomet žmonės žino, kas yra aplink juos ir jaučiasi saugesni. Bendruomenės nariams stereotipai suteikia pavidalus, įgalinančius struktūruoti išorinį pasaulį ir žmones, gali stiprinti priklausomybės jausmą, didinti socialinį bendruomenės narių solidarumą. Stereotipai taip pat gali būti naudojami, kai iškyla grėsmė “mūsų kolektyviškumui susimaišyti su “kitų” kolektyviškumu. Iš principo stereotipai yra socialinės tikrovės

konstruktai, bet ne objektyvios realybės reprezentacijos. Stereotipai daro įtaką formuojant naują patirtį (Limas, 2000).

Egzistuojant stereotipams, lengviau yra suteikti pavieniams asmenims, didelėms žmonių grupėms nediferencijuotus, grubius ir šališkus vertinimus.

“Kita vertus, negalima paneigti ir to fakto, kad būtent stereotipų dėka vyksta pirminis susipažinimas su kitokia kultūra (tegu iš iškreiptu pavidalu). Tad galima tarti, jog stereotipai yra savotiška jungiamoji grandis, tiltas į svetimos kultūros pažinimą” (Pruskus, 2004).

Veikiant pagal stereotipus, galimos ir klaidos. Patenkant į nestandartinę situaciją gali susidaryti psichologinis barjeras, trukdantis suprasti naują ar neįprastą situaciją. Stereotipai yra pavojingi, tada, kai į juos žiūrima rimtai.

Nepalanki nuostata ar neigiamas stereotipas dažniausiai tampa pagrindu nemėgti kurios nors grupės narių, nepripažinti jų įvairovės ir teigiamų bruožų, klaidingai, nedraugiškai, įtariai elgtis jų atžvilgiu. Socialiniai stereotipai nėra didelė problema, kol nėra didelio priešiško grupių santykiuose, tačiau juos ypač sudėtinga modifikuoti ir valdyti įtampos ar konflikto sąlygomis. Įvaizdžiai ir stereotipai veikia mūsų pastabumą ir įvykių vertinimą. Pastebėta, kad įvairios žmonių grupės linkusios pervertinti savuosius stereotipus. Pvz. tai kas gražu ir gera yra priskiriama savos grupės stereotipams, tai kas bloga – kitų grupių stereotipams.

Taigi stereotipai efektyviai valdo visą suvokimo procesą, tampa vertinimo ir asmenybės, priklausančios tam tikrai grupei, apsaugos etalonu. “ Jei žmogus priima tik tai, ką jis nori priimti – tiesa tampa neatsiejama nuo melo, įsitikinimai virsta neigiamu nusistatymu. Kategorinis stereotipas tampa “įvaizdžiu”, o žmonės nuasmeninta, “manipuliuojama vieša minia” (Pruskus, 2000).

2.5. Stereotipų keitimo priemonės

Kiekvieną dieną mes gauname didžiulį kiekį informacijos, su kuria reikia susitvarkyti, t.y. atsirinkti ir suskirstyti pagal svarbumą. Jutimo organais yra perduodama informacija į smegenis, kurios sukuria “vidinę realybę”, kuri vis dėlto nėra tiksli tikrovės kopija, nes dalis informacijos prarandama ją perimant. Natūraliai kyla klausimas ar įmanoma keisti stereotipus, jų turinį, teigiamas išankstines nuostatas keisti neigiamomis ir atvirkščiai. Pagal N.Statkų (1998)

stereotipai keičiasi kintant grupių kultūrai ir socio-ekonominei struktūrai. Pvz. šiuolaikinės lietuvės namų šeimininkės stereotipas nyksta. Tačiau dauguma stereotipų yra nepaslankūs ir juos pakeisti yra labai sunku.

“Mąstymas stereotipais – iš karto priskiriant daiktus ar reiškinius tam tikrai kategorijai – būdingas kiekvienam – žmogui ir pats savaime nėra blogas. Stereotipinis mąstymas palengvina mūsų suvokimą ir padeda greičiau ir tinkamiau reaguoti. Blogiausia tai, kad stereotipai veikia ne tik suvokimą, elgesį, bet ir socialinius santykius, sąlygodami išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją” (Statkus, 1998).

Marc Snyder (1977) atliktas eksperimentas parodė, kad stereotipai tarsi patys save pagrindžia ir patvirtina. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl išjudinti stereotipiškas nuomones nėra lengva. Vyrams buvo duodamos moterų nuotraukos, su kuriomis reikėjo kalbėti telefonu. Paaiškėjo, kad tie vyrai, kurie turėjo gražių moterų nuotraukas kalbėjo mandagiai ir maloniai, o negražių moterų nuotraukas turintys – šaltai ir abejingai.

Psichologas (Statkus, 1998) išskiria du kolektyvinių stereotipų keitimo būdus:

1) Žmonės gali atsisakyti susidarytų senesnių nuostatų, jei jiems neleidžiama elgtis pagal susidarytus stereotipus ir pateikiama stereotipams prieštaringa informacija.

2) Stereotipiškus grupių vertinimus mažina individualus žmogaus priėmimas, atsisakant tapatinimo su kokia nors grupe.

Tačiau atlikti tyrimai rodo, kad žmonės pirmiausiai ieško informacijos, patvirtinančios apie susidarytus stereotipus, tuo metu juos neigiančios informacijos nepastebi.

Panašu, kad įtikinėjimo keisti stereotipus tikrai nepakanka, nes jau 5 metų vaikas turi susidaręs nemažai aiškių ir gerai įsitvirtinusių stereotipų. Kad ir kaip stengtųsi tėvai auklėdami vaikus, jie negali apsaugoti nuo įvairių stereotipų susidarymo, nes neįmanoma apsaugoti vaikų nuo aplinkinių žmonių, bendraamžių ir žiniasklaidos įtakos, kuri stereotipų formavimuisi turi labai didelę reikšmę. Polinkis į stereotipiškumą yra pasąmoninis, kuriame teigiama, kad netgi žmonės, kurie teigė neturintys stereotipų patys to nepastebėdami stereotipiškai vertino grupes ir žmones.

Yra nemažai stereotipų, kurie atėję nuo senų laikų, jie siekia net žmonijos evoliucijos pradžią. Pvz. amžiaus grupių stereotipai ir prietarai, kurie pasikartoja įvairiose kultūrose ir epochose (Lippman, 2000).

V. Pruskus (2004) pabrėžia, jog socialinis stereotipas egzistuoja ten, kur žmonių nuomonė sutampa dėl stereotipizuojamų objektų ir situacijų. Labai dažnai stereotipai būna bendri visiems. Kuo vienodžiau žmonės vertina, tuo labiau išreikštu yra laikomas socialinis stereotipas. Stereotipo palaikomumui turi įtakos intelektas, asmeninė patirtis, išsilavinimo lygis, normos, įpročiai, gyvenamoji aplinka socialiniai vaidmenys.

Stereotipai yra mums patogūs, todėl, kad jie automatizuoja mūsų mąstymą, palengvina reiškinių, kurie yra susiję su nusistovėjusiu požiūriu, vertinimą.

I.S.Bajorūnienės ir R. Sirunavičienės įsitikinimu (1999), efektyviausias būdas dabartinei situacijai keisti – skatinti pagyvenusius žmones dalyvauti bendruomenės gyvenime, jų išmintį ir patirtį perkelti į darbą, orientuotą į kitų gerovę, sudarant jiems sąlygas tenkinti pažintinius, savirealizacijos ir kt. poreikius. Pagyvenusių žmonių dalyvavimas įvairiose tiek vyriausybinių, tiek nevyriausybinių organizacijų rengiamuose užsiėmimuose palengvina jų būtį, skatina bendravimą bei norą išlikti visuomenei naudingais nariais

Taigi stereotipai kinta veikiami socialinių, politinių pokyčių, bet šis procesas vyksta labai lėtai.

2.6. Žiniasklaida: samprata, sandara, vaidmuo formuojant stereotipus

Šiandien žiniasklaida – visiems žinomas ir dažnai vartojamas žodis. Tai sudurtinis žodis, sudarytas iš žodžių *žinia ir skleidimas* (reikšme platinimas). Manoma, kad 1996 m. jį sukūrė Amerikos lietuviai. 1997 m. šis terminas atkeliavo į Lietuvą. Tais pačiais metais jis yra įtrauktas į lietuviškąją „Žurnalistikos enciklopediją“. Terminas „žiniasklaida“ lengvai pakeitė tokius sudėtinis terminus kaip „masinės informacijos priemonės“, „visuomenės informavimo priemonės“, ir t.t.

Žurnalistikos enciklopedijoje (1997) terminas žiniasklaida apibūdinamas kaip:

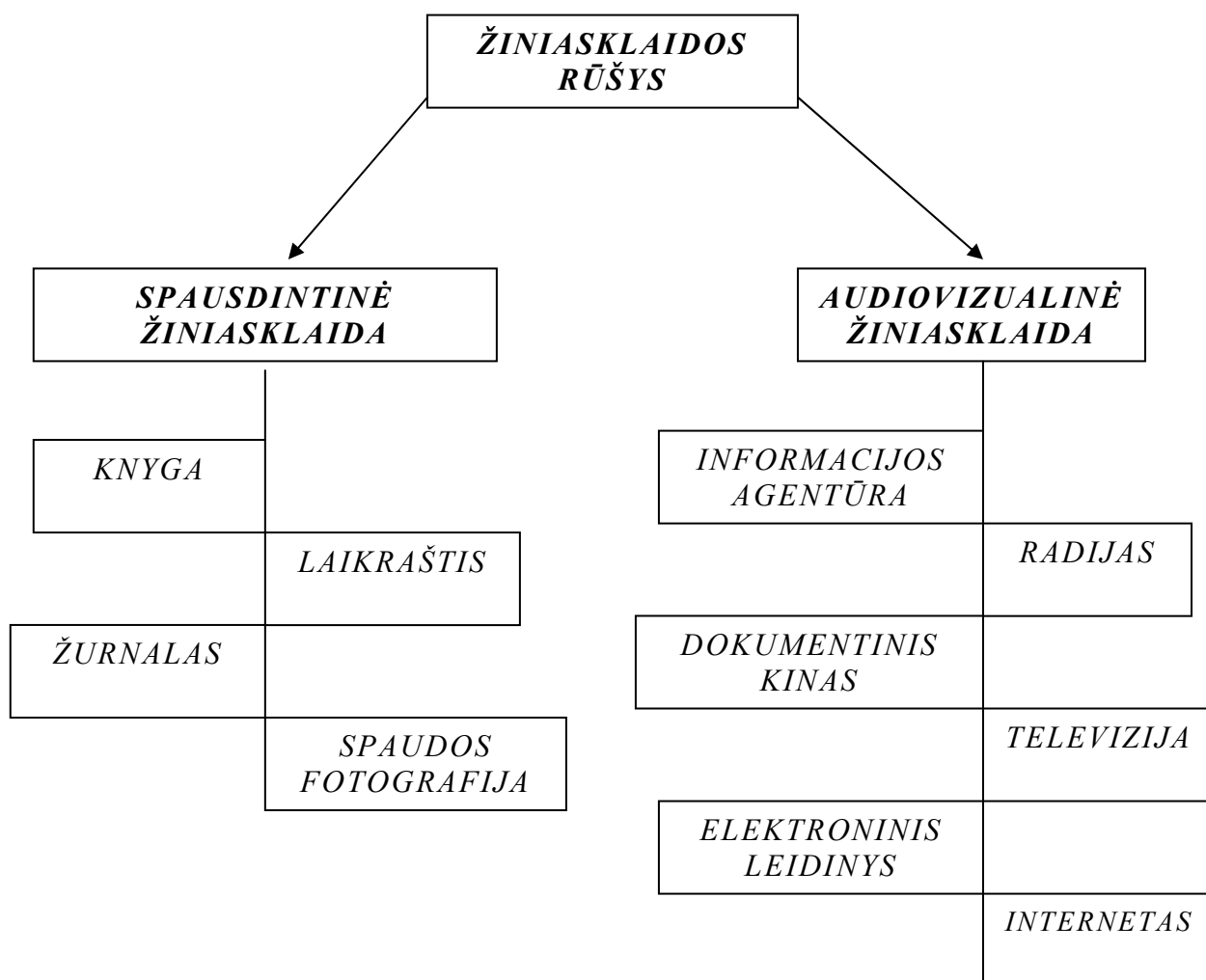
- organizuotas informacijos skleidimas viešosios informacijos rengėjų ir visuomenės informavimo priemonių sistemoje;
- viešosios informacijos rengėjai, visuomenės informavimo priemonės;
- spaudoje paskelbtos publikacijos, perduotas radijo bei televizijos laidos. (Urbonas, 2003)

Žiniasklaida – tai visuomenės socialinis institutas, skirtas skleisti socialinę informaciją gyventojams. Ir laikraščiai, ir televizija veikia mūsų gyvenimą. Jie formuoja mūsų požiūrį, plečia mūsų akiratį, mes daugiau sužinome apie mus supantį pasaulį. Žiniasklaida formuoja visuomenės nuomonę – tai piliečių samprotavimus ir nuostatas svarbiais visuomeninio gyvenimo klausimais, kurie yra įvairiai interpretuojami.

Žiniasklaidos objektas – nuolat besikeičianti šiandieninė tikrovė, žmonių veiklos rezultatai, svarbūs visuomenės gyvenimo įvykiai, procesai bei reiškiniai, spręstinos problemos. Šiuolaikinės žiniasklaidos sąvoka apima tradicines masinės komunikacijos priemones (spauda, radijas, televizija, kinas) bei naujų technologijų pagalba sukurtas inovatyvias informacijos perdavimo galimybes (Urbonas, 2003).

Žiniasklaidos rūšys

2 schema. Žiniasklaidos priemonių rūšys pagal Urboną (2003)

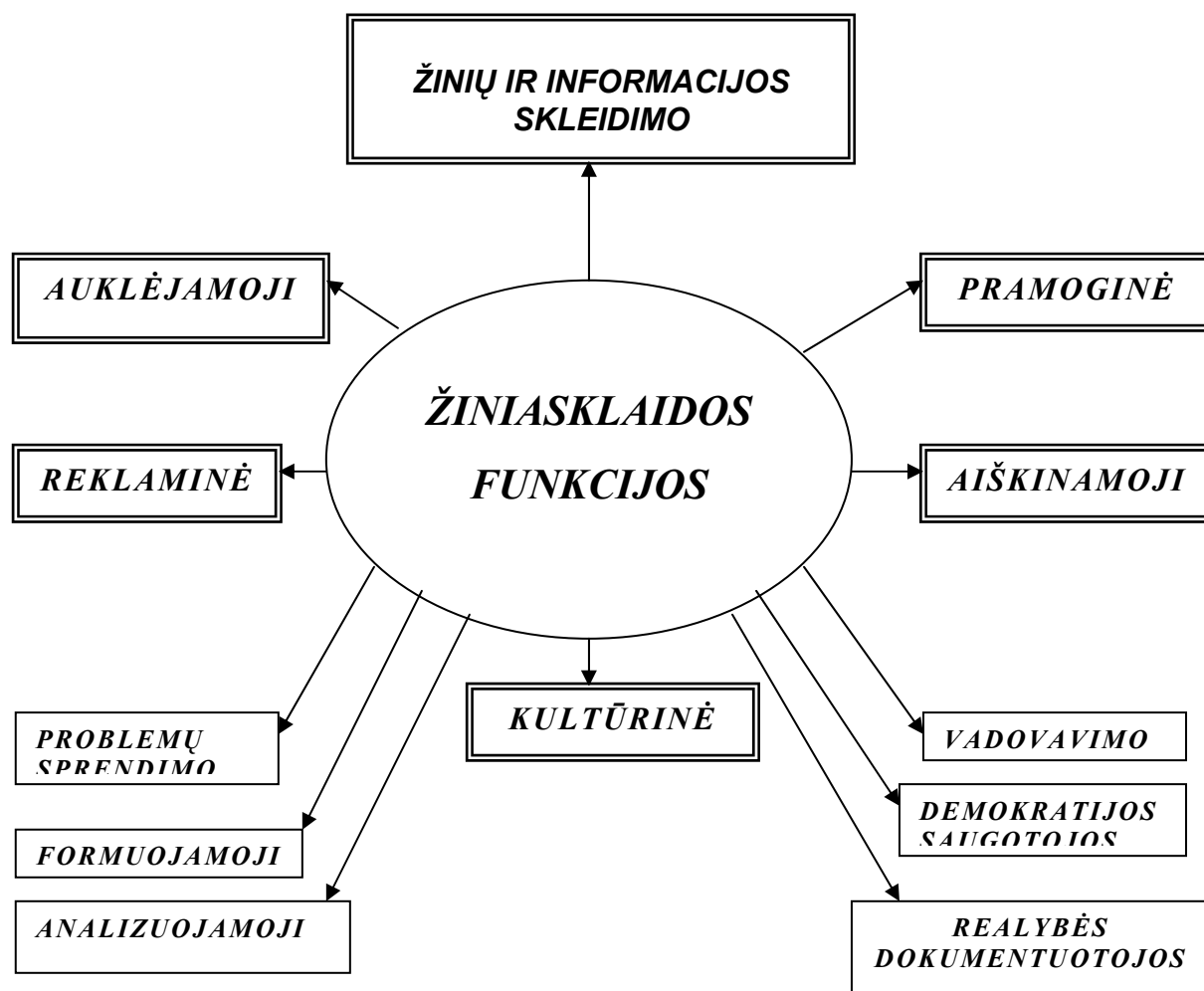
Šiame darbe bus dirbama su spausdintine žiniasklaida, pasirenkant žurnalus ir laikraščius, išleistus 2005 01 01 – 2005 07 01 laikotarpiu.

Žiniasklaidos funkcijos

3 schema. Žiniasklaidos funkcijos pagal V.Urboną (2003)

Žinių ir informacijos skleidimas yra pagrindinė žiniasklaidos funkcija (3 schema). Kartu su informacijos pateikimu yra vykdomos penkios nemažiau svarbios funkcijos – tai “auklėjamoji”, “reklaminė”, “pramoginė”, “kultūrinė”, ir “aiškinamoji”. Žiniasklaida atlieka ir papildomų funkcijų: pvz. problemų sprendimo, formuojamoji, analizuojamoji ir kt.

Kiek kuri žiniasklaidos priemonė atlieka funkcijų daugiausia priklauso nuo visuomenės išsivystymo, demokratijos laimėjimų, istorinių aplinkybių, socialinių, politinių, ekonominių sąlygų (Urbonas, 2003).

Kadangi tyrimo tikslas yra atskleisti kokius įvaizdžius ir stereotipus apie senatvės sulaukusius žmones formuoja žiniasklaida, šio darbo tyrimui svarbiausia yra formuojamoji žiniasklaidos funkcija.

Žiniasklaida kaip realybės dokumentuotoja

Skaitydami reguliariai leidžiamus laikraščius, esant dažnam periodiškumui, nuosekliai susipažįstame su pakitimais, kurie nuolat vyksta mus supančiame pasaulyje, čia operatyviai nušviečiami reikšmingesni tikrovės įvykiai ir reiškiniai. *Laikraščiuose paskelbti rašiniai geriausia vykdo vieną iš pagrindinių žurnalistikos funkcijų – informacinę.* O rečiau išeinantis žurnalas, negali operatyviai atskleisti tikrovės įvykių bei procesų ir nuolat, kasdien jų

veikti, tačiau savo puslapiuose plačiau analizuoja reikšmingiausias visuomeninio gyvenimo reiškinius, išsamiau nagrinėja vieną arba kitą temą ar problemas. *Žurnalas sėkmingai vykdo ne tik aiškinamąją, bet ir auklėjamąją bei kultūrinę funkcijas*: jis padeda skaitytojui susidaryti savo požiūrį į svarbius visuomeninio gyvenimo procesus, išreiškia ir formuoja viešąją nuomonę, aktyviai veikia žmonių pasaulį (Urbonas, 2003).

Visas dabartinis gyvenimas yra labai susijęs su spauda. Spaudoje sprendžiamos visos didžiosios šių dienų problemos. Apima visas gyvenimo sritis, tik vienas daugiau, kitas mažiau, vienas dažniau, kitas rečiau ir visoms joms turi įtakos. Spauda vadovauja visuomenei, ji formuoja viešąją nuomonę. J.Keliuočio (2000) teigimu, laikraščiai, įvairiais atžvilgiais gyvenimą sekdami ir vertindami, vis dėlto duoda galimumo gauti apytikrą pasaulio vaizdą, leidžia patikrinti tiesos deformavimus, susekti tikras įvykių priežastis ir nustatyti tikrą jų prasmę. Kai vienas laikraštis tikrovę deformuoja, tai kitas ją atitaiso, kai vienas perdeda, kitas sušvelnina.

Žiniasklaidos vartotojų poreikiai

Žiniasklaida visų pirma stengiasi patraukti dėmesį. Ji informuodama mus apie tai, koks yra pasaulis, įgyja didelę įtaką. Dauguma žiniasklaidos priemonių stengiasi aprašyti įvykius tiksliai, tačiau vis dėlto, kiekvienas laikraštis turi tam tikrą auditoriją ir dažnai svarbiausiu tikslu tampa išlaikyti ir didinti ją. Kiekvienas laikraštis ar žurnalas pataikauja savo auditorijai, nes neturėdami jos jie nesugebėtų išsilaikyti rinkoje. Vadinasi ir nebegalėtų atlikti pagrindinę žiniasklaidos funkcijos – skleisti informaciją, taip pat skleisti vienokias ar kitokias pažiūras ir to pasekoje neuždirbtų pinigų, o tai reiškia laikraščio ar kitos žiniasklaidos priemonės uždarymą.

Žiniasklaidos "populiarumą" galima paaiškinti bent keliais aspektais. Pagrindinis aspektas - populiarumas dėl pasitikėjimo žiniasklaida. Lietuvoje šis rodiklis yra vienas didžiausių. Tai sąlygoja daugelis faktorių, o turinį lemia rinkos, t.y. pasiūlos ir paklausos dėsniai, nes žiniasklaida taip pat yra verslas. Šiuo metu žiniasklaida yra tarp institucijų, kuriomis labiausiai pasitiki visuomenė – pasitikėjimą išreiškia 63% Lietuvos gyventojų (Organizacijų reitingai, 2004). Tokiame kontekste be galo svarbūs žiniasklaidoje pasirodantys pranešimai – objektyvus ir profesionalus problemos nušvietimas spaudoje gali

būti traktuojamas kaip prevencinės programos dalis, viena iš švietimo ir informavimo krypties dimensijų (Urbonas,2003).

Žiniasklaidos vaidmuo formuojant stereotipus

Didžiulę įtaką žmonių sąmonėje esančių stereotipų formavimui turi visuomenės informavimo priemonės. “Žiniasklaida formuoja požiūrį į pasaulį, į kitas kultūras ir pateikia jau suformuotą požiūrį, kuris atrodo pakankamai priimtinas, nes “atpažįstamas”. Dėl laiko ir erdvės ribotumo informacijos perdavėjas turi didelę dalį informacijos paversti paprasčiausiais elementais” (Keliuotis, 2000).

Auditorija beveik visada tikisi supaprastintos “realybės” versijos. Žmonės neturi pakankamai nei laiko, nei energijos, nei noro gilintis į pateikiamą informaciją ir todėl visada būna patenkinti kad nereikia daug mąstyti, kas ir sudaro palankias sąlygas plisti stereotipams. Žmonės žino, kas yra aplink juos, ir jaučiasi saugesni (Pruskus, 2004).

Žiniasklaida formuoja mūsų požiūrį daugeliu atvejų, nes ji yra dominuojantis informacijos perdavimo veiksnys.

Dažnai žmonių sąmonę įtakoja įvaizdžiai ir stereotipai, atėję iš visuomenės informavimo priemonių. Už žiniasklaidos straipsnių slepiasi tam tikros norminio mąstymo supratimas. Jei pamatote antraštę: kaip senas – taip ir ligotas keletą kartų, ir tie faktai pasitvirtina, pradodate manyti, kad senų sveikų nėra ir seniems tai yra tipiška. Kita vertus žiniasklaida gali pateikti tokią informaciją apie asmenį ar situaciją, kokio pageidauja ar kokį nori pateikti suinteresuoti ir žiniasklaidai įtaką darantys asmenys (Bielinis, 2002).

Dauguma tyrinėtojų mano, kad visuomenės informavimo priemonės galinčios “sėkmingai įbrukti” stereotipus žmonėms. Žiniasklaida, reikšdama didžiulę idėjų bei nuomonių įvairovę ir būdama tuo mechanizmu, kurio pagalba galima netrukdomai keistis informacija, turi didelę galią paveikti visuomenės nuomonę ir suformuoti neigiamą arba teigiamą įvaizdį.

Nors žiniasklaidos vaidmuo yra didelis, jos stereotipas kaip absoliučios tiesos šaltinis baigia išnykti. Panašu, kad žiniasklaida neatspindi koks yra pasaulis iš tikrųjų. Žiniasklaida formuoja savąjį pasaulį. Supratimas apie žiniasklaidą sparčiai keičiasi.

Taigi įvykiai, aprašyti ir parodyti žiniasklaidoje, įgyja savarankiškumą ir daro daugiaplanį poveikį eiliniam piliečiui, kartais gyvenančiam realų gyvenimą, kartais virtualų. Viskas susipina ir tampa piliečio pergyventa ir įsisąmoninta patirties nuosavybe, pavirtusia į vertinimą, nuostatą, stereotipą ar tiesiog emocinį ar estetinį išgyvenimą (Bielinis, 2002).

Visas dabartinis gyvenimas yra labai susijęs su spauda. Spauda apima visas gyvenimo sritis ir visoms joms turi įtakos. Šiuo metu žiniasklaida yra tarp institucijų, kuriomis labiausiai pasitiki visuomenė. Todėl manoma, kad spaudos reikšmė formuojant gyventojų nuomonę įvairiais socialinio gyvenimo klausimais yra didelė. Žiniasklaida formuoja mūsų požiūrį daugeliu atvejų, nes ji yra dominuojantis informacijos perdavimo veiksnys.

Žmonės neturi pakankamai nei laiko, nei noro gilintis į pateikiamą informaciją ir todėl visada būna patenkinti kad nereikia daug mąstyti, kas ir sudaro palankias sąlygas plisti stereotipams, kur esant palankioms sąlygoms žiniasklaida formuoja ir stereotipišką senatvės suvokimą.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad S. Mikulionienės atliktoje (2003) "Požiūrio į pagyvenusius žmones analizėje" išvados, jog Lietuvos gyventojų žinių trūkumas skatina demografinio senėjimo baimę ir dramatinę bei gyventojų diskriminuojantį požiūrį konkrečiais pagyvenusių žmonių galimybių klausimais, patvirtina teiginį, kad senyvo amžiaus žmonių gausėjimas įgavo neigiamą atspalvį ir Lietuvoje – vadinasi pasikeitė senatvės samprata, susiformavo neigiamas įvaizdis ir socialinis stereotipas.

Socialiniai stereotipai nėra didelė problema, kol nėra didelio priešiško grupių santykiuose, tačiau, anksčiau šios analizės išvados rodo, kad jau dabar yra neigiamas nusistatymas senų žmonių atžvilgiu.

Žiniasklaida yra tarp institucijų, kuriomis labiausiai pasitiki visuomenė. Žinodama, kad spaudos reikšmė formuojant stereotipišką senatvės suvokimą yra labai svarbi, sieksiu šiame tiriamajame darbe išsiaiškinti kokius įvaizdžius ir stereotipus formuoja žiniasklaida.

Susidariusi nepalanki nuostata senų žmonių atžvilgiu veikia ne tik patį asmenį, bet ir šeimą bei visuomenę.

3. SENATVĖS ĮVAIZDŽIŲ IR STEREOTIPŲ TYRIMAS LIETUVOS ŽINIASKLAIDOJE (nuo 2005 m. sausio 1d. iki 2005 m. liepos 1d.)

3.1. Tyrimo metodologinis pagrindimas

Tiriamasis darbas „Senatvės įvaizdžiai ir stereotipai žiniasklaidoje“ susideda iš trijų skyrių ir dvylikos poskyrių. Pirmame ir antrame skyriuje yra atliktas teorinė mokslinės literatūros analizė. Trečioje yra atliekama tyrimo apie senatvės įvaizdžius ir stereotipus analizė.

Tyrimo tikslas. Atskleisti kokius įvaizdžius ir stereotipus apie senatvės sulaukusius žmones formuoja žiniasklaida.

Tyrimo objektas: Publikacijos Lietuvos spaudoje, kuriose minimi senyvo amžiaus žmonės, senatvė, senėjimas.

Šiame darbe priskirdama prie senų žmonių vadovavausi tokiu principu:

- visi vyresni kaip 60 metų žmonės priskiriami prie senatvės sulaukusių žmonių kategorijos.
- antraštės, tekstų turinys, iš kurių galima intuityviai spręsti apie senyvą žmogaus amžių.
- sakiniai, sakinių dalys, antraščių pavadinimai, kuriuose yra žodžių šaknys „pensinink“, „senuk“, „senut“, „senol“, „močiut“, „senatv“, „pagyven“, „vyresn“, „senyv“, „vyriaus“, „senel“, „ilgaamž“.

Tyrimo dalykas: Žiniasklaidos formuojamas požiūris į senyvus žmones. „Žiniasklaida“ čia – žurnalai, savaitraščiai, dienraščiai.

Tyrimo uždaviniai:

- Išsiaiškinti terminų „senatvė“, „įvaizdis“, „stereotipas“, „žiniasklaida“ reikšmę.
- Apibrėžti senatvės amžiaus ribas.
- Nustatyti kokius senatvės įvaizdžius ir stereotipus formuoja žiniasklaida.
- Pateikti rekomendacijas kokiu būdu galima formuoti objektyvų senatvės įvaizdį ir skleisti teigiamus senėjimo pavyzdžius.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, dokumentų analizė, spaudos leidinių kokybinė ir kiekybinė turinio analizė (kontent analizė); lyginimas, siteminimas, klasifikavimas.

Tyrimo imtis: Senatvės įvaizdžių ir stereotipų periodikos analizei pasirinktas periodas 2005 metai sausio mėn. 1d.- 2005 liepos mėn. 1 d.

Duomenys apie senatvės įvaizdžius ir stereotipus laikraščiuose ir žurnaluose buvo renkami Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Lazdynų bibliotekoje.

Šių leidinių atranka pagrįsta keletu kriterijų: leidiniai turintys didžiausią skaitytojų auditoriją, leidimo laikotarpis, leidinių pobūdis (skirti moterims, vyrams, laisvalaikio skaitiniai ir pan.)

Iš visos laisvalaikio žurnalų, dienraščių ir savaitraščių aibės tyrimui pasirinkti šie leidiniai:

Žurnalai: “Moteris”, “Edita”, “Laima”, “Cosmopolitan”, “Intymios paslaptys plus”, “Keturi ratai”, “FHM“, “Tik vyrams”, “Mokslas ir gyvenimas”, “Sodo spalvos”, “Sveikas žmogus”, “Mano namai”, “Namai pagal mus“, “Psichologija Tau”, “Panelė”.

Savaitraščiai: “Veidas”, “Ekstra”, “Žmonės”.

Dienraščiai: “Lietuvos rytas”, “Respublika”, “Lietuvos aidas”, “Lietuvos žinios”, “Vakaro žinios”.

Žurnalams, dienraščiams ir savaitraščiams atrinkti sudaryta 100% numerių imtis (atrankos žingsnis – kiekvienas numeris).

Žurnalų ir savaitraščių tekstų atranka: į imtį pateko visi tiriamų žurnalų numeriai išleisti tiriamuoju periodu.

Dienraščių tekstų atranka: Dienraščiuose iš turimos medžiagos masyvo (visų spausdinamų straipsnių) pasirinkti tekstai, kurių antraštėse paminėti senyvi, pensinio amžiaus žmonės.

Tyrimo metodų charakteristika. Tyrimas buvo atliktas taikant mokslinės literatūros analizės ir kontent analizės metodus. Kontent analizės metodas pasirinktas todėl, kad jis padėjo nuodugniai išnagrinėti tekstų turinį ir skleidžiamus senatvės įvaizdžius ir stereotipus tiek kokybiškai, tiek kiekybiškai.

Tyrimo eiga. Buvo perskaityti 15-os rūšių žurnalai išleisti tiriamuoju laikotarpiu. Kadangi žurnaluose buvo randama ypatingai mažai straipsnių apie senatvės įvaizdžius, buvo nuspręsta senatvės įvaizdžių ir stereotipų ieškoti straipsnių turinyje.

Buvo peržvelgti penki populiariausi Lietuvoje laikraščiai. Į atranką pateko straipsniai, kurių antraštėse buvo rastos žodžių šaknys: šaknys “pensinink”, “senuk”, “senut”, “senol”, “močiut”, “senatv”, “pagyven”, “vyresn”, “senyv”,

“vyriaus”, “senel”, “ilgaamž”. Gauta informacija buvo susisteminta, tuomet sugrupuota, ir analizuojama kiekybiškai ir kokybiškai.

Žurnalai “**Moteris**”, “**Laima**”, “**Cosmopolitan**”, “**Edita**” pasirinkti kaip žurnalai, kurie yra orientuoti į jaunų moterų auditoriją.

Žurnalas “**Panelė**” buvo pasirinktas todėl, kad jis didžiausiu tiražu leidžiamas paauglių žurnalas.

“**Keturi ratai**”, “**Intymios paslaptys plus**”, “**Tik vyrams**” – skirti daugiau vyrų auditorijai.

“**Ekstra**”, “**Veidas**”, “**Žmonės**” – savaitraščiai, kuriuos skaito tiek vyrai, tiek moterys, dažniausiai darbingo amžiaus žmonės, kurie šiek tiek labiau domisi politika bei ekonomika.

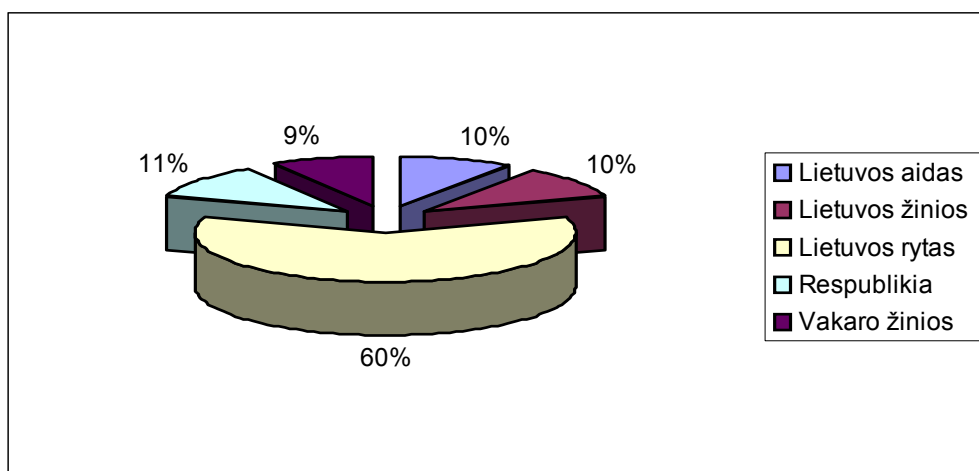
“**Mano namai**”, “**Sodo spalvos**” – žurnalai skirti norintiems pagražinti savo namų ir interjerą ir eksterjerą.

3.2. Komentarų apie senatvę Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose kiekybinė analizė.

Komentarų apie senatvę Lietuvos laikraščiuose kiekybinė analizė

Tiriamuoju laikotarpiu 2005 01 01 – 2005 07 01, Lietuvoje leidžiamuose 5-iose dienraščiuose: “Lietuvos rytas”, “Respublika”, “Lietuvos aidas”, “Lietuvos žinios”, “Vakaro žinios”, viso buvo rasti 173 straipsniai, kuriuose rašoma apie senyvo amžiaus žmonės. Remiantis gautais duomenimis (1 pav.) galima teigti, kad, absoliuti dauguma straipsnių apie senatvę (60%) yra rasti “Lietuvos ryto” dienraštyje. Kai kituose tiriamuose dienraščiuose rastų straipsnių apie senatvę suma sudaro tik 40%. Todėl galima teigti, kad didžiausią įtaką iš dienraščių senatvės stereotipų formavimui turi “Lietuvos ryto” dienraštis.

1 pav. Straipsnių apie senatvę Lietuvos dienraščiuose
2005 01 01 – 2005 07 01 sklaida

Suskaičiavus rastus straipsnius tiriamuose Lietuvos dienraščiuose pagal mėnesius, matosi, kad kiekviename mėnesyje rastas skaičius straipsnių apie senatvę svyruoja nuo 0 iki 23. Sausio, vasario ir kovo mėnesiais buvo rasta daugiau straipsnių negu balandžio, gegužės, birželio mėnesiais. Šiuo atveju atsakyti į klausimus daugėja ar mažėja straipsnių apie senatvę, ar turi įtakos ir sezoniškumas, nepavyks, nes iš šešių mėnesių imties klaidinga būtų daryti kokias nors išvadas.

2 lentelė. Straipsnių apie senatvę dienraščiuose sklaida pagal mėnesius

	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis
Lietuvos aidas	4	2	7	0	1	3
Lietuvos žinios	6	2	2	2	1	5
Lietuvos rytas	19	18	23	12	18	14
Respublika	8	2	3	2	1	4
Vakaro žinios	0	5	1	3	1	5
Viso	37	29	36	19	22	30

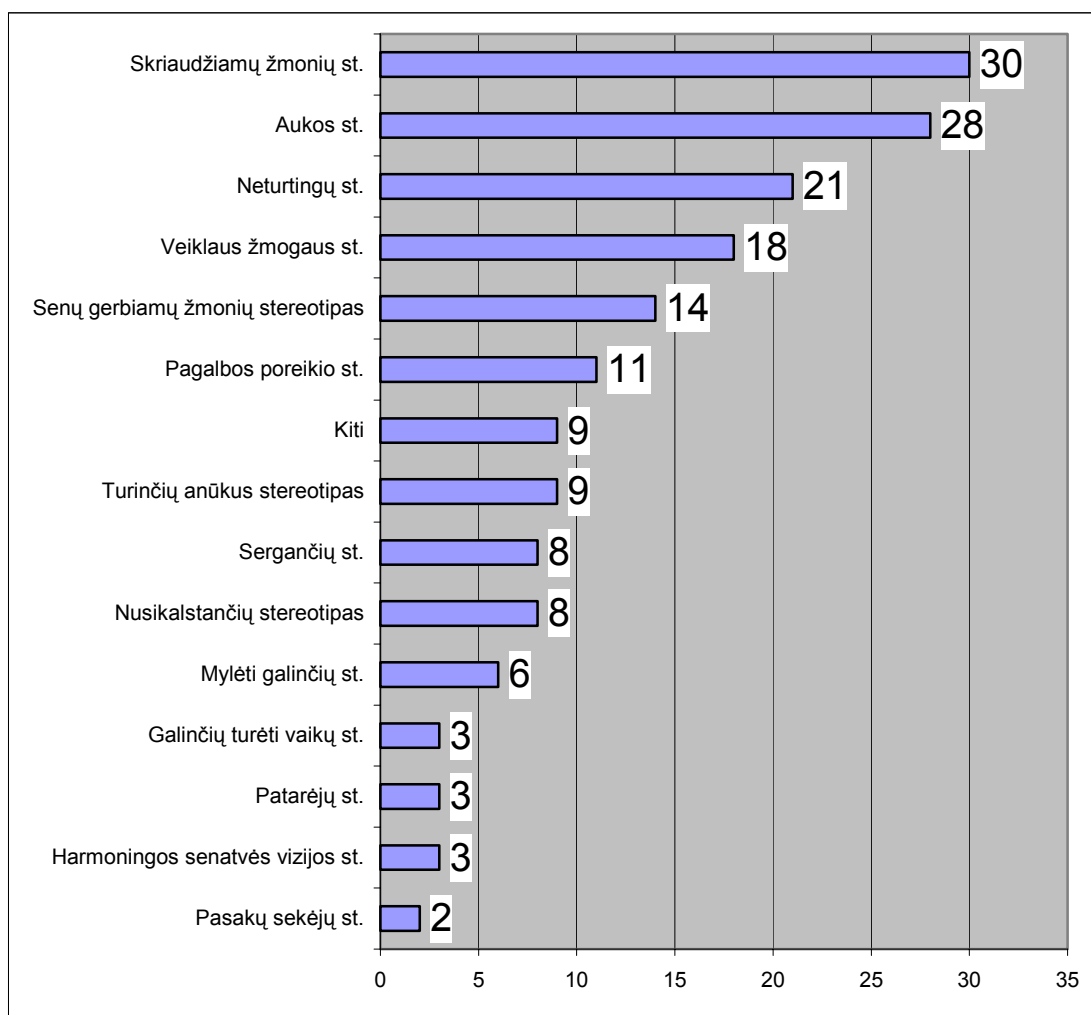
Pasinaudojus programa “Hamlet for windows 1994-2004” buvo paskaičiuotas dvylikos raktinių žodžių: senuk*, pensi*, senut*, pagyven*, vyresn*, senyv*, senatv*, senol*, vyriaus*, senel*, mociut*, ilgaam* vartojimo Lietuvos dienraščiuose dažnumas.

3 lentelė. Žodžių, apibūdinančių senatvę, sklaida.

Raktinis žodis	Rasta dažnumas (kartais)	Procentinė išraiška
ilgaam*	1	0.6
mociut*	10	6.3
pagyven*	8	5.1
pensi*	71	44.9
senatv*	8	5.1
senel*	17	10.8
senol*	18	11.4
senuk*	6	3.8
senut*	6	3.8
senyv*	7	4.4
vyresn*	2	1.3
vyriaus*	4	2.5
Visi raktiniai žodžiai	174	100 %

Peržiūrėjus 991 žodį pagal paieškos kriterijus buvo rasti 174 žodžiai. Žiūrint į 1 lentelę, galima būtų apibendrinti, kad tiriamuose laikraščiuose labiausiai mėgstama žmonės, kurie patenka šiame darbe į tiriamųjų kategoriją, vadinti pensininkais arba kitaip – pensijų gavėjais 44,9%. Senoliais vadinama 11.4%, seneliais - 10.8 %. Rečiausiai pavadinama “ilgaamžiais” – tik 0.6%. Mano nuomone, visai be reikalo pamirštami žodžiai “vyresnio amžiaus žmonės” (tik 1.3 %) – naudojamas aukštesnis žodžio “vyresnis” laipsnis suteikia pavadinimui lengvumo ir neturi to “prieskonio” visiškai senis, kas leidžia jaustis seniems žmonėms geriau.

2 pav. Įvaizdžių apie senatvę Lietuvos dienraščiuose
2005 01 01 – 2005 07 01 sklaida (kartais)

Suskaičiavus (2 pav.) komentarus, kurie formuoja teigiamą senatvės įvaizdį rasti 58 komentarai, komentarų formuojančių neigiamą senatvės įvaizdį rasta 106, tai reiškia, kad galima vienareikšmiškai teigti, kad laikraščiai 2 kartus dažniau formuoja neigiamą nei teigiamą senų žmonių įvaizdį.

Formuojamas:

- nuolat skriaudžiamų senų žmonių įvaizdis (rasta 30 komentarų, tai sudaro 18%)
- potencialios aukos įvaizdis (rasti 28 komentarai, kurie sudaro 16%)
- neturtingų žmonių įvaizdis (rastas 21 komentaras, sudaro 12%)

Veiklaus žmogaus stereotipas yra ketvirtoje vietoje (rasta 18 komentarų, sudaro 10%), kas leidžia daryti prielaidą, kad iš visų teigiamų savybių senuose žmonėse visuomenė labiausia vertina veiklumą. Todėl yra vilčių, kad vykdant tinkamą socialinę ir užimtumo politiką reikalai ir situacija pasikeis į gerąją pusę.

Apibendrinimas.

1) Daugiausia įtakos senatvės įvaizdžių ir stereotipų formavimui turi “Lietuvos ryto” dienraštis:

- Dėl straipsnių apie senatvę skaičiaus.
- Dėl didelės skaitytojų auditorijos.

2) Laikraščiuose senyvo amžiaus žmonės daugiausia įvardinami pensininkais.

3) Šešių mėnesių imtis yra per mažas laikotarpis, kad galėtume daryti bent prielaidas dėl straipsnių skaičiaus apie senus žmonės dinamikos ir sezoniškumo.

4) Susisteminius gautus rezultatus paaiškėjo, kad tarp laikraščių formuojamų senatvės įvaizdžių dominuoja:

- nuolat skriaudžiamų senų žmonių įvaizdžiai
- potencialių aukų įvaizdžiai
- neturtingų žmonių įvaizdžiai.

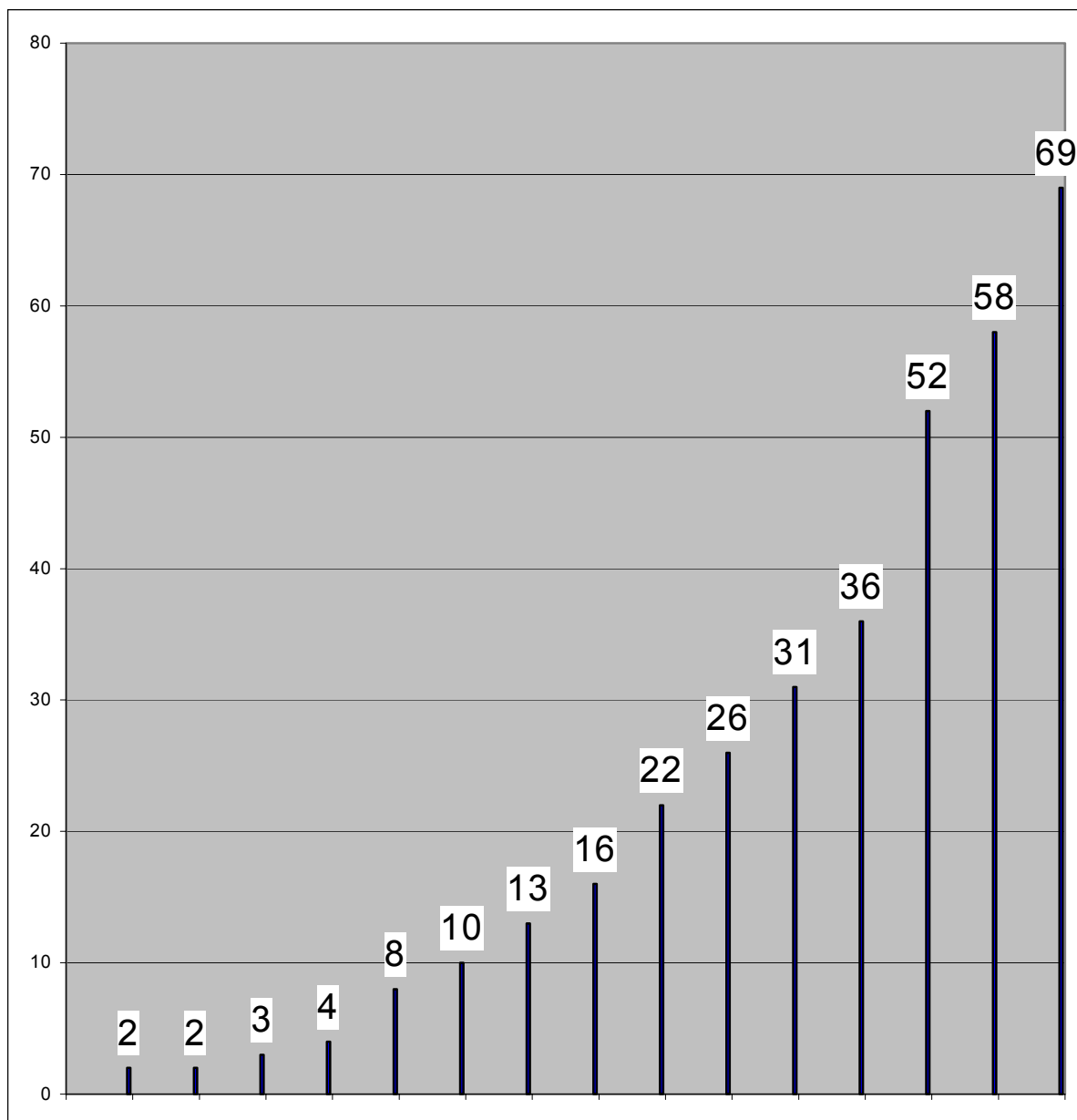
5) Veiklaus žmogaus stereotipas yra ketvirtoje vietoje (10%), kas leidžia daryti prielaidą, kad iš visų teigiamų savybių senuose žmonėse visuomenė labiausia vertina veiklumą

Komentarų apie senatvę Lietuvos žurnaluose kiekybinė analizė

Tiriamuoju laikotarpiu 2005 01 01 – 2005 07 01, Lietuvoje leidžiamuose 15-oje žurnalų buvo rasta 11 straipsnių, skirtų senatvės sulaukusiems žmonėms. Ieškant straipsnių turinyje buvo rasta 350 komentarų apie senatvę.

Remiantis 3 paveikslėlio duomenimis galima teigti, kad, dauguma straipsnių apie senatvę rasta žurnale “Sveikas žmogus” - 69 komentarai, 58 komentarai - žurnale “Veidas”, 52 komentarai žurnale ”Ekstra”.

3 pav. Įvaizdžių apie senatvę Lietuvos žurnaluose 2005 01 01 – 2005 07 01 sklaida (kartais)

Suklasifikavus senatvės įvaizdžius ir stereotipus į teigiamus ir neigiamus paaiškėjo, kad neigiamų komentarų apie senatvę yra rasta 228, o teigiamų tik 122. Neigiamą senų žmonių įvaizdį labiausiai formuoja žurnalai “Sveikas žmogus”, “Moteris”, “Veidas”, “Ekstra”.

Daugiausia prie teigiamų stereotipų formavimo prisidėjo žurnalai “Žmonės”, “Ekstra”, “Moteris”, “Veidas”.

4 lentelė. Teigiamų įvaizdžių ir stereotipų apie senatvę formavimas 2005 01 01 – 2005 07 01

Žurnalų formuojami teigiami senatvės įvaizdžiai ir stereotipai	Komentarų skaičius (kartais)
Gamtos mylėtojų	6
Nerūpestingo gyvenimo senatvėje	7
Pamaldžių žmonių	8
Natūralaus senėjimo proceso	9
Pagarbos seniems žmonėms	10
Mylėti galinčių ir siekiančių būti lytiškai pajėgiais.	14
Veiklaus seno žmogaus	16
Išmintingų, patyrusių ir daug žinančių žmonių	20
Anūkų augintojų ir globėjų, mylinčių anūkus	32
Viso:	122

5 lentelė. Neigiamų įvaizdžių ir stereotipų apie senatvę formavimas 2005 01 01 – 2005 07 01

Žurnalų formuojami neigiami senatvės įvaizdžiai ir stereotipai	Komentarų skaičius (kartais)
Auklėtojų, moralizuotojų ir “niurzglių”	9
Nepagarbos ir nedėkingumo senų žmonių atžvilgiu	8
Nuobodžiaujančių žmonių	6
Prietaringų ir nelanksčių žmonių	7
Senatvę lydinčios mirties	7
Senatvės baimės	14
Senėjimo stabdymo	24
Neturtingų žmonių	25
Senstančios visuomenės problematiškumo	32
Senatvė – praradimo stereotipas (fizinės, psichinės sveikatos, lytinio pajėgumo, grožio ir kt.)	96
Viso:	228

Palyginusi bendrą komentarų, formuojančių teigiamus ir neigiamus senatvės įvaizdžius ir stereotipus, skaičių darau išvadą, kad žurnaluose laikotarpiu 2005 01 01 – 2005 07 01 buvo formuojamas labiau neigiamas nei teigiamas senatvės įvaizdis ir stereotipas, nes neigiamų komentarų apie senatvę yra rasta 1,9 karto daugiau nei teigiamų.

Remiantis 4 ir 5 lentelėmis galima teigti, kad žurnaluose apie senatvę daugiausia rašoma temomis: “Senatvė – praradimo stereotipas”, “Senstančios

visuomenės problematiškumo” ir “Anūkų augintojų ir globėjų , mylinčių anūkus įvaizdis”.

3.3. Komentarų apie senatvę Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose kokybinė analizė

Komentarų apie senatvę Lietuvos laikraščiuose kokybinė analizė

1. Nuolat skriaudžiamų žmonių įvaizdis. Paskaičius laikraščius, formuojama tokia nuomonė, kad senukus skriaudžia visada, visur ir visi, kas tik gali ir kaip tik gali, tyčia ir netyčia. Formuojamas apsiginti negalinčių žmonių stereotipas. *"Cinkas senyvo amžiaus žmonėms", "Amerikiečio šuo turi daugiau teisių negu Lietuvos pensininkas"*(Lietuvos aidas), *"Policijos automobilis perėjoje partrenkė senutę", "Paštininkė neteko nešiotų pensijų", "Advokatės užmačios sugriovė pensininkės gyvenimą"* (Lietuvos žinios), *"Kaune nukentėjo pagyvenusio autobuso keleivė", "Dvi aferistės apgavo pensininkę", "Bankuose ir lizingo bendrovėse apstu kliūčių pensininkams", "Užgriuvę rąstai vos nepribaigė senyvo žvejo", "Sučiupti senolio skriaudikai", "Dėl pensijų fondo klaidos – senutės vargai"* (Lietuvos rytas), *"Senukų košmaras: miškavežis įlėkė į jų svetainę", "Policininkas taranavo senutę", "Pagyvenusių moterų niekam nereikia"* (Vakaro žinios).

2. Potencialios aukos įvaizdis, gyvenančios ypatingo pavojingumo sąlygomis. Absoliutus lyderis senų žmonių aukos įvaizdžiui ir stereotipui kurti yra “Lietuvos rytas”. Vien pavadinimai jau kelia siaubą. Močiutes ir senelius žudo visi: vaikai, anūkai, kaimynai, svetimi. *"Plėšikų aukos – vaikai ir senukai", "Prisipažino pasmaugęs močiutę", "Žvėriškas senutės nužudymas – jaunu kaimynų darbas", "Senolė buvo užmušta plaktuku",* nors pensininkai gauna nedideles pensijas, bet juos žudo dėl pinigų *"Nužudyta pensiją gavusi moteris", "Senolė buvo nužudyta dėl 50 litų".* Laikraščiuose rašoma kaip patys žudosi seni žmonės *"Kaune nušokusi nuo tilto žuvo senyva moteris"* ir kaip žūva atsitiktinai: *"Kaune pensininkė žuvo lipdama iš autobuso" , "Mirtinas sprogimas senelių globos namuose"* (Lietuvos rytas). Todėl visiškai yra suprantama, kodėl laikraščius skaitantys žmonės baisesi žiaurumu ir įsivaizduoja, kad pavojus tyko *"už kiekvieno kampo"*.

3. Neturtingų žmonių įvaizdis. Žinodami, kad Lietuvos pensininkų ekonominė padėtis yra prasta ir, kad tai yra didelė problema visai Lietuvos visuomenei, suprasime kodėl apie tai daug rašoma. *“Pensijų fonduose – vėl mažiau lėšų, nei pervedė “Sodra”, “Pensijų fondai: “Sodrai” pervestos lėšos sumažėjo”*(Respublika), *“Premjeras žada didesnes pensijas”, “Būsimų pensininkų turtas padidėjo 8,6 mln. Litų”, “Pensijos didės vidutiniškai 50 litų”, “Pensijų fonduose daugiau lėšų”*(Lietuvos žinios), *“Pirmą kartą pensijų dydžius lemiantys rodikliai išaugs labiausiai”, “Nuo šių metų liepos 1 d. pensijos padidės vidutiniškai 50 litų, “Iki 2009 m. siūloma gražinti dirbusiems pensininkams neišmokėtas pensijas” ”*(Lietuvos aidas). Nemaža dalis šių straipsnių yra apie pensijų fondus, kaip jie didėja arba mažėja, likusios pusės didžioji dalis yra apie pensijų didinimą, apie pažadus jas didinti.

Padidėjęs dėmesys pensijų fondams rodo, kad jau dabar jaunesnės kartos žmonės pradeda rūpintis harmoninga senatve.

4. Neteisėta veikla užsiimančių senyvų žmonių įvaizdis. Dažniausia paplitusi nuomonė, kad seni žmonės lyg ir negali būti nusikaltėliais. Dažniau girdisi, kad jie patys yra skriaudžiami. Aptikti straipsniai leidžia tvirtinti, kad gali būti kitaip ir laužo nusistovėjusius “nekalto veido senukų” stereotipus. Jie vaizduojami kaip nusikaltėliai ar užsiimantys kitokia neteisėta veikla: *“Pensininko garaže – degtinė ir cigaretės”, “Senolis sukėlė avariją”, “Bankus siaubusioje trijulėje – pensinio amžiaus plėšikai”, “Senolis seksualiai priekabiavo prie berniukų”,* (Lietuvos rytas), *“Senelis aferistas”* ir *“Polinkį kelti skandalus Harry paveldėjo iš senelio”* (Lietuvos žinios).

5. Žmonių laukiančių pagalbos ir mielai ją priimančių įvaizdis.

Keturiuose iš penkių tiriamų laikraščių yra bandoma rasti būdų kaip padėti seneliams. Rengiamos socialinės akcijos seniems žmonėms, siekiama gerinti vyresnio amžiaus gyvenimo kokybę. Kartais net seni žmonės tik teismuose suranda apsaugą nuo artimiausių žmonių – vaikų. Iš laikraščiuose rastų straipsnių akivaizdu, kad seneliai priima visokeriopą pagalbą: ir dvasinę, ir materialinę, nes ir vienos ir kitos pagalbos jiems labai trūksta. Žemiau išvardintuose laikraščiuose yra teigiama: *“IKI” socialinė akcija – nuolaidu kortelės pensininkams* (Vakaro žinios), *“Senelių namų gyventojams – vaikų*

šypsenos”, „Pelnas už leidinį – senelių globos namams”, „Senelių namų direktorius nesaugo rankų nuo ūkio darbų”, „Vyriausybė gręžiasi į pagyvenusius žmones” (Lietuvos rytas), „Sieks gerinti vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę” (Lietuvos žinios), „Kad nereikėtų spjauti į pensininkus”, „Pensininkas dukrai alimentų nemokės” (atstatytas teisingumas) (Respublika).

6. Sveikatos problemų turinčių senų žmonių stereotipas. Surinkta informacija rodo, kad laikraščiuose senų žmonių sveikatos problema nėra užakcentuojama, straipsnių sveikatos tema nėra gausu, ypač išsiskiria Lietuvos Aido laikraštis, nes jame daugiau rašoma apie natūralius gydymosi būdus, „Kaip gydėsi mūsų senoliai”, „Pavasariį pensininkui kavą atstoja stiklinė sulos” patariama kaip gydytis „Negaluojuantiems senukams – gydytojų pamokos”, Lietuvos ryto laikraštyje straipsniuose senų žmonių ligos yra užaštrinamos: „Sutuoktinių senatvės našta padidino atmintį ištrynusi liga”, „Senatvėje tykanti negalia atima viltis išsaugoti regėjimą”, „Per Velykas bažnyčiose nualpo dvylika pensininkų”.

7. Senų žmonių, turinčių anūkus stereotipas.

Be abejo senų žmonių neatsiejama gyvenimo dalis yra anūakai. Tačiau laikraščiuose nėra močiutės liaupsinamos ar vienareikšmiškai giriamos, nėra senelių kulto. Senelių portretas piešiamas nevienareikšmiškai. Čia pasidalijama į kelias grupes. Vienoje - anūakai labiau kenčia ar turi problemų dėl senelių tam tikro elgesio: „Musolini anūkei užtrenktos durys” (Lietuvos Žinios), „Kultūros ministras kratosi savo anūkės” (Vakaro žinios), kitoje – seneliai nori auginti anūkus: „Kokiais atvejais galima įsiteisinti anūkų globą?” (Respublika), juos myli ir jiems yra atsidavę: „Įkalintam anūkui – močiutės lauktuvės” (Lietuvos Rytas), džiaugiasi nauju socialiniu vaidmeniu: „A. Brazausko laukia naujas prosenelio vaidmuo” (Vakaro žinios).

Seneliai yra gerbiami: „Senelio garbei pavadintas Viktoru” (Lietuvos žinios) „Jų ilgimasi” „Sugrižimas močiutės gimtinėn” (Lietuvos žinios), anūakai tampa tarpininkais „Anūakai neretai tampa savo tėvų ir senelių taikdariais” (Lietuvos rytas), taip pat ir liūdina savo močiutes „Premjero anūkės vestuvėse liūdėjo tik jos močiutė”.

Apibendrinama surinktą medžiagą galiu konstatuoti, kad laikraščiuose rašoma apie gerus ir blogus senelius ir apie gerus ir blogus anūkus.

8. Senų gerbiamų žmonių stereotipas: Rasta 14 straipsnių, kuriuose buvo minimi jubiliejai, sveikinami sukaktuvininkai, jaučiama pagarba, dėmesys, įvertinimas. Visi kaip susitarę yra tos pačios nuomonės. Sveikinami akademikai, maestro, politologai, ir eiliniai žmonės: “Akademikui Antanui Kudziui – 80” Viliui Bražėnui – 92”, “Ir deimantinės vestuvės ne riba”, “Garbingos sukakties proga maestro Henrikui Kunavičiui”, “Politinei kalinei, tremtinei Onutei Vaivadienei – 90 metų”, “Dr. Vlado Žuko 80 metų sukakties minėjimas”, “60 metų sukako per greitai” (Lietuvos aidas), “*Ilgaamžių sąrašas – trumpesnis*”, “*Vyriausia šiaulietė skaičiuoja jau 107 metus*”(Lietuvos rytas), “*Aldonos Liobytės 90 – mečiui – spalvinga intriga*”, “*106 metų sulaukusiai šiaulietei gyventi nenuobodu*”, “*maestro šimtmečiui – “Gulbių ežeras”* (Respublika). Deja, kaip buvo nagrinėta teorinėje tiriamojo darbo dalyje, ši pagarbos senyviams žmonėms kupinas stereotipas yra labiau deklaruojamojo pobūdžio.

9. Veiklaus seno žmogaus stereotipas. Ne visi seni žmonės serga ir “miršta” iš nuobodulio. Laikraščiuose aprašomi senukai prisigalvoja įvairiausių įdomybių. Jie yra veiklūs ir skundžiasi, kad yra per anksti “nurašomi”. Buvo aptikti tokie straipsniai, patvirtinantys mano teiginį:

“*Senolė demaskavo netikrų litų spaustuve*”, “*Lengvatų netekę pensininkai nenurims*”(Lietuvos žiniuose), “*Teptuką į rankas ims pagyvenę vilniečiai*”, “*Pagyvenę mokslininkai nenori būti nurašyti*”, “*Vilkpėdėje siautė pagyvenusių šokėjų fiesta*”, “*Už gročių – pensininko aptalžyti nusikaltėliai*”, “*Senyvi žmonės per anksti stumiami į gyvenimo užkulsius*”, “*Senolis pagerino sprinto rekordą*”, “*Naująją muzikantų kartą valdo senukai*”(Lietuvos rytas), “*Panemunės senelių namai sprendžia socialines problemas:*”, “*Vito autografo Gedimino prospekte laukė ir pensininkė*”, “*Pensininkų protestai apmalšinti*”(Respublika).

Ši surinkta medžiaga formuoja tikrai pavyzdinį senų žmonių įvaizdį. Dažnas jaunas žmogus galėtų pasimokyti iš šių žmonių veiklumo.

10. Harmoningos senatvės vizijos įvaizdis. Kad harmoninga senatvė yra tik siekiamybė, kurios jau pradeda siekti dabartiniai jauni žmonės, parodo šie rasti straipsniai: Dabar “*Harmoninga kelionė į senatvę vis dar lieka svajonėse*”(Lietuvos rytas), “*Noriu būti “Vakaro žinių” mergaitė iki pat senatvės*”(Vakaro žinios), “*Kas antras dirbantysis rūpinasi savo gyvenimo kokybe senatvėje*”(Lietuvos aidas).

11. Mylėti galinčių ir siekiančių būti lytiškai pajėgiais stereotipas. Bandoma pakeisti nusistovėjusį stereotipą, kad seniems neįprasta tuoktis ir mylėti. Bet palyginti tokių straipsnių yra mažai ir mano nuomone jie atlieka labiau sensacijos nešėjo vaidmenį, be to dar jų yra tikrai nedaug: *"Pasaulio medikai padeda senoliams didžiuliu vyriškumu"*, *"Senelių vestuves stebėjo anūkai"*, *"Pirmoji aistra į vyro širdį pasibeldė sulaukus pensijos"* (Lietuvos rytas) *"Meilės trikampis: dalyvauti nori 12- metų, ir 72 metų vyriškis"* (Lietuvos žinios), *"Jaunystės eliksyras – vidinė ugnis ir jaunesni vyrai"* *"Vyriausias Estijos jaunikis 91-erių"* (Respublika).

12. Senų žmonių kaip patarėjų ir padrašintojų stereotipas. Iš gautų tyrimo rezultatų matosi, senyvi žmonės Lietuvos visuomenė senus žmones labiau gerbia ir vertina, taip pat ir domisi ne dėl jų naudingų patarimų, o dėl sugebėjimo būti veikliais. Todėl rasti tik keli straipsniai. - *"Senolės patarimas – susirasti jauną žmoną"*, *"Jaunas konkurso dalyvės drašina ir draugai, ir seneliai"* (Lietuvos rytas), *"A.Pocius nekaltas, nes nuo vaikystės klausė senelio"* (Vakaro žinios)

13. Pasakų sekėjų stereotipas. Senų žmonių kaip pasakų sekėjų bei kultūros sergėtojų ir mažų vaikų guodėjų stereotipas glūdi mūsų sąmonėje. Laikraščiuose taip pat rašoma kaip seni žmonės seka pasakas *"Restorano lankytojams – močiutės pasakos"*, (Lietuvos rytas), *"Restorane pravirkusius vaikus paguodžia močiutės pasakos"* (Lietuvos rytas). Sprendžiant iš to, kad rasti tik du straipsniai, senų mielų pasakotojų stereotipas netrukus gali visiškai išnykti.

14. Net ir senatvėje galinčių turėti vaikų stereotipas.

Tris straipsnius pavyko rasti kaip *"seni tampa tėvais"*. Tai kelia mums nuostabą ir laužo išankstines nuostatas, kad vaikų susilaukia tik jauni žmonės. Dviejuose iš trijų straipsnių aprašoma apie senyvo amžiaus moterį, kuri pradėjo lauktis. *"Roko senelis R.Stewartas tampa jaunu tėvu"* (Respublika), *"Vyriausia gimdyvė – rumunė"*, *"Dėl nėščios pagyvenusios rumunės nerimsta ginčai"* (Lietuvos rytas).

15. Prie "Kitų" grupės buvo priskirtos temos, kurioms buvo rasta tik po vieną straipsnį. Tai *"Meilė gamtai"*, *"Demografinis senėjimas"*, *"Abejingumas jaunajai"*

kartai”, “Jaunų abejingumas seniems”, “Pamaldumas”, “Pasipelnymas iš senų žmonių”, “Seni tėvai – našta”, “Meilė gamtai”

APIBENDRINIMAS

- Turinio analizė rodo, kad Lietuvos dienraščiai formuoja daugiau neigiamą nei teigiamą senų žmonių įvaizdį.
- Laikraščių turinio analizė rodo, kad “Lietuvos rytas” turėjo didžiausią įtaką “skriaudžiamo seno žmogaus” ir “potencialios aukos” senatvės įvaizdžiui formuoti.
- Lietuvos ryto dienraštis, turintis didžiausią auditoriją Lietuvoje daugiausia turi įtakos formuojant neigiamą senatvės įvaizdį.
- Gana didelis straipsnių apie senų žmonių veiklą skaičius, leidžia daryti prielaidą, kad visuomenėje yra vertinamas pagyvenęs, bet veiklus žmogus.
- Mažas straipsnių sveikatos tematika skaičius, rodo, kad laikraščiuose sveikatos problema nėra užakcentuojama,
- Jaučiama demografinio senėjimo pasekmė: dėl didelės senų žmonių dalies dirbantys žmonės nebus pajėgūs išlaikyti senukų, todėl jauni žmonės jau dabar pradeda rūpintis savo senatve. Tai patvirtina didelis skaičius straipsnių apie pensijų fondus.
- Mažas straipsnių apie senus žmones kaip gamtos mylėtojus, tėvynės patriotus, lietuviškumo saugotojus, pasakų sekėjų skaičius rodo, kad senų žmonių, kaip mūsų kultūros ir lietuviybės paveldo stereotipas nyksta.
- Tiriamu laikotarpiu “Vakaro žinių”, “Respublikos” ir “Lietuvos žinių” laikraščiuose nėra formuojamas kryptingas senatvės įvaizdis ir stereotipas. Šiuose laikraščiuose galima rasti straipsnių, formuojančių tiek teigiamą, tiek neigiamą senatvės įvaizdį.
- “Lietuvos Aido” turinio analizė leidžia daryti prielaidą, kad šis laikraštis formuoja nors neturtingų, bet gerbiamų žmonių įvaizdį. Daugiausia laikraštyje rasta straipsnių: pensininkams aktualia pensijų didinimo bei pagarbos seniems žmonėms tema.

Komentary apie senatvę Lietuvos žurnaluose kokybinė analizė

Norėdami nustatyti, koks yra dominuojantis požiūris į senatvės sulaukusius žmonės tiriamojo laikotarpio Lietuvos spaudoje, analizavau dažniausiai priskiriamas socialines-demografines charakteristikas.

1. Auklėtojų, moralizuotojų ir “niurzglių” stereotipas.

Žurnaluose reiškiamą nuomonę, kad sendami žmonės mėgsta auklėti ir moralizuoti kitus, mielai perša savo dorovines normas ar nuomonę: *“pasirodo bobulė ir garsiai pamokslauja”*(Veidas), *“Dauguma mūsų primena įkyrų mamų ar bobučių rūpestį – kad mūsų rankytės ilsėtųsi ant antklodės”*(Moteris), *“Nuvykusi į Briuselį pas vieną senelę, iš šios lūpų išgirdau: “Tikiuosi, tau pakaks intelekto taip bjauriai neatrodyti”* (Moteris), nors ir patys buvę jauni – pradeda nesuprasti jaunimo: *“Seneliai nesupranta, kad man reikia ne tik maisto, bet ir batų, drabužių”*(Panelė), *“O seneliai net nesigilino į priežastis, pasakė, kad esu išlepusi, išpuikusi”*. Atsiranda jaunystės pavydas, nes tai seniems žmonėms primena jų praėjusią jaunystę ir sukelia neigiamas emocijas *“Jūs turbūt matėte, kaip reaguoja į jaunuolių linksmumą vyresnių kartu atstovai. Jiems nepatinka net juokas, džiaugsmas! Tai juos nervina. Nervina būtent jaunystės nerūpestingumas”* (Ekstra).

2. Prietaringų ir nelanksčių stereotipas.

Žurnaluose teigiama, kad seni žmonės tampa nuosaikesnių pažiūrų, jau “neskrajoja” padangėm, sunkiau toleruoja kitų žmonių požiūrį, atsiranda didelių pokyčių baiminimasis, jie linkę rinktis konservatyvesnį drabužių stilių: *“Senstant žmonėms vis sunkiau pamatyti pasaulį kito akimis”, “sunku atsižvelgti į kito asmens požiūrį ir vertybes, priimant sprendimus”* (Psichologija Tau) Jie yra didesni realistai: *“senstantis žmogus tampa nuosaikesnių pažiūrų, daugelį dalykų ima vertinti realistiškiau ir atsargiau. Noras patirti aštresnius pojūčius mažėja. Aistros tampa nebe tokios audringos, vakarėliai nebe tokie ilgi ir triukšmingi”*. *“Vyresnio amžiaus pirkėjai linkę rinktis konservatyvesnį drabužių stilių, vairuoti lėtesnį, bet saugesnį automobilį”*(Veidas).

3. Žurnaluose formuojamas senatvės baimės stereotipas.

Labai stipriai jaučiama artėjančios **senatvės baimė**. Senatvė piešiama kaip neišvengiamybė baiminanti visus: *“Senatvės baimės šešėlis persekioja visas – ir stulbinančios išvaizdos verslininkę, ir mažiau prisiziūrinčią namų šeimininkę. Vienos baiminasi, kad liks vienišos, nelaimingos, kitos – kad negražios, ligotos”*(Edita), *“mane taip paveikė žodis bobulė. Staiga pasijutau esanti senė. Pagalvojau, kad visas gyvenimas jau praėjęs (man keturiasdešimt treji)”*(Ekstra). Bijomasi net ir jaunų žmonių neigiamo požiūrio į senus žmonės: *“Ir penkiolikmečiai bei dvidešimtmečiai mus niekina. Žvelgdami į mūsų raukšles ir pilvus, jie puikuoja jaunyste! (Ekstra). Pasenti bijoma dėl baimės būti kitiems našta: “Trečios su siaubu išvaizduoja save “nukvakusiomis” bobulėmis, kurios tampa našta artimiesiems”* (Edita). Siūloma įvairiai įveikti senatvės baimę: *“būdas įveikti senatvės baimę – filosofinis. Seni žmonės sako, kad mylimos moters veidas niekada nesensta...”* arba: *“Bet juk jie geria naujas stebuklingas tabletes, kurios belieka jų vienintelė paguoda – o gal padės nuo senatvės, tingumo antsvorio?*

Panagrinėjus senatvės baimę žurnaluose, galima apibendrinti, kad aptariamos visos senatvės baimės rūšys. Aišku pasidaro viena, kad nesvarbu dėl kokių priežasčių bijoma senatvės, jų yra daug ir įvairų – dėl išnykimo, skurdo, ligų, raukšlių, dėl praėjusio gyvenimo, dėl naštos artimiesiems arba dėl pačios senatvės, jos vis tiek yra bijoma.

4. Senatvę lydinčios mirties stereotipas.

Žurnaluose aprašoma seni žmonės mirė: *“Liepos 4-ąją, eidamas 95-uosius gyvenimo metus, miegodamas mirė ponas Mars”, “Lazdijai neseniai į kapines palydėjo vieną žinomiausių rajono gyventojų – Oną Križinauskienę”, “Senas žydas mirdamas susikviečia giminę”*. Jaučiama pagarba senatvės sulaukusiems žmonėms, bet kartu ir mirtis suvokiama kaip natūralus gyvenimo etapas ir priimamas su pagarba, bet gana šaltai ir be emocijų.

Palygindama paniškos senatvės baimės, aptartos truputį anksčiau ir pačios mirties gana šalto konstatavimo kyla klausimas: Ar mes bijome senatvės, mirties ar ne? Iš rastos medžiagos apibendrinu tai, kad senatvės baimės stereotipas pasireiškia tada, kai tai liečia patį žmogų asmeniškai, kai tai kalbama apie kitą asmenį – tai suprantama ramiai, su pagarba ir, kad taip ir turėtų būti. Be to jau seni žmonės, kurie jau ir taip seni, jiems lyg ir viskas aišku, mirtį priima taip

pat natūralų gamtos dėsnį : “Pažiūrime vienas į kitą – susenę esam, kai kurie jau lazda ramsčiuojasi. Ateina laikas, ir nori nenori turi padėti šaukštą”.

5. Senėjimo stabdymo stereotipas.

Tiesiog visi masiškai nori **sustabdyti senėjimą, kad kuo ilgiau išliktų jaunas:** *“net ir gerai žinodamas tai, žmogus visom išgalėm stengiasi atitolinti neišvengiamybę, sulėtinti senėjimo procesus”*(Tik vyrams). Žurnaluose rašoma, kad sendami žmonės patiria krizę, jie nebando spręsti savo vidinių problemų, bet pardeda išoriškai kovoti su senėjimu: *“Beveik visų kosmetikos gamintojų dėmesys šiandien sutelktas į tai, kaip kuo ilgiau išsaugoti jauną išvaizdą.”* (Laima). Ypač moterys mėgsta slėpti savo amžių. Yra duodama daug patarimų ir rekomendacijų: *“Saldymedžio, kviečių daigų, abrikosų ekstraktai švelnina senatvines dėmes”* (Laima), *“Grynas oras saugo nuo senėjimo”*(Laima). Yra aptariami įvairiausi būdai kaip išsaugoti jaunystę, prailginti gyvenimą (anksčiau net darydavo nusikaltimus, parduodavo velniui sielą). Nurodomi veiksniai, kurie skatina senėjimo procesą ir skatinama jų vengti: *“...rūkymas skatina įvairių ligų atsiradimą ir senėjimą”* (Sveikas žmogus), *“UVA ir UVB spinduliai – džiovina, plonina, skatina nepageidaujamą pigmentaciją, senėjimo procesą, oda pradeda šerpetoti”* (Moteris).

6. Senatvė – praradimo stereotipas (fizinės, psichinės sveikatos, lytinio pajėgumo, grožio ir kt.)

Šia tema daugiausia rasta komentarų. Tiesiog gausu sveikatos sutrikimų: *“Šiuolaikinės gydymo priemonės leidžia veiksmingai gydyti senyvo amžiaus žmonių emocijų ir elgesio sutrikimus”* (Sveikas žmogus). Žurnaluose aptinkama labai daug rekomendacijų ką daryti, norint išlikti sveikais: *“Vitaminai ir mineralinės medžiagos ypač reikalingos: vyresniems nei 65 metų žmonėms”* (Sveikas žmogus), *“... vyresnio amžiaus moterims, kurios sirgo pasikartojančia šlapimo takų infekcija ir kasdien gėrė po 300 ml. Spanguolių sulčių, bakterijų skaičius šlapime smarkiai sumažėjo”* (Sveikas žmogus). Žurnaluose senų žmonių sveikata vaizduoja ypatingai bloga: *“Vyresnėms nei 65 metų amžiaus pacientėms gali būti labai išretėję stuburo slanksteliai, tačiau padidėjęs kalcio druskų kiekis...”*(Sveikas žmogus) *“...riziką moterims taip pat didina cukrinis diabetas...ir vyresnis amžius...”* (Sveikas žmogus). Yra siūloma pirkti *“nuostabiausių”* vaistų, kurie tikrai padės ir nuo fizinių ir nuo psichinių negalių.

Žurnaluose formuojamas įvaizdis, kad seni žmonės serga masiškai ir kiekvienas jų turi daugybę ligų "... ir nuo skrandžio negalavimų, ir nuo kosulio, visko net neatsimenu...". Jie priversti gerti daug vaistų, kurie gydydami kenkia kitiems organams. Žurnale "Sveikas žmogus" yra rašoma, kad psichikos sutrikimai nėra normalus senėjimo požymis: "Vėlyvojo amžiaus psichikos sutrikimai – tai ne normalaus senėjimo proceso dalis."(Sveikas žmogus). Žurnaluose formuojamas ir judėti negalinčių žmonių stereotipas: "Vyresnio amžiaus žmonėms, prieš išlipant iš lovos, patartina keletą minučių pasėdėti"(Ekstra), "... gali plyšti raumenys ypač vyresnio amžiaus mažai judantiems žmonėms"(Sveikas žmogus).

7. Natūralaus senėjimo proceso stereotipas.

Rasta komentarų, kad **sentis natūralu**, šis gyvenimo etapas taip pat smagus ir turi savo privalumų. Senėjimas nesukelia baimės ar neigiamų asociacijų: "*Aš senstu, bet su kaifu, man norisi daugiau gryno oro, silkės su grietine ir varške, ją labai mėgstu, noriu namuose pabūti, pasišnekėti su gerais draugais (Moteris), "Kitai stovyklai atstovaujanti moterys nesuka galvos, viena raukšle daugiau ar mažiau, mano, kad senti yra natūralu"* (Edita).

8. Nerūpestingo gyvenimo senatvėje stereotipas.

Senatvė siejama su **nerūpestingu gyvenimu**: "Kada daugiau, jei ne sulaukus garbaus amžiaus, gali kaip reikiant atsipūsti?" (Laima), "... *pasiguodė mama, jog atšalo santykiai su jaunystės draugėmis, - žinia, savo bendraamžėmis ji ėmė erzinti "nerūpestingu" pensininkės gyvenimu. Nes užuot adžiusi anūkams kojines ir vis dar krapščiusi savo pinigėlių savo perbrendusiems vaikam, mėgaujasi nurimusiu gyvenimu"* (Laima). Yra aprašoma kaip džiaugiasi pensininkai: "*Faktiškai visi pensininkai Vakaruose pradeda naują gyvenimą: keliauja, stoja į universitetus, ima piešti, rašyti romanus ir net tampa verslininkais"* (Veidas), "*Turizmas – kruizai, o ir nuotykingesnės kelionės – tapo ypač populiariu senesnių žmonių laisvalaikio leidimo būdu"* (taip yra užsienyje).

9. Veiklaus seno žmogaus stereotipas.

Pateikiami pavyzdžiai, kad senatvė gali būti produktyvus gyvenimas: "*Tėvui dabar 69-eri metai, o energijos turi daugiau nei jaunas žmogus – rašo scenarijus, dirba, daug bendrauja su jaunimu.*"(Edita), "Atrodo į senatvę

turėčiau tapti sėslesnė, bet viskas atvirkščiai” (Žmonės), *“Jam nereikia pensijos, nes filmus jis kurs iki pat mirties”* (Ekstra).

10. Anūkų augintojų ir globėjų ir mylinčių anūkus stereotipas.

Močiutės dažnai tampa antrosiomis mamomis savo anūkams. Motinos šiandieninėje Lietuvoje dažnai išvažiuoja uždarbiauti, palikdamos savo vaikus močiučių priežiūrai: “Anūkėle rūpintis nesunku, pripratusi” (Veidas), “senelė, auginusi ją iki šešerių, išgelbėjo jai gyvenimą”(Moteris). Motinos pasitiki visiškai savo senomis mamomis ir žino, kad gali būti ramios. Dabar žurnaluose jau yra gvildenama ta problema, kai motinos norėdamos nors kiek užsidirbti palieka savo vaikus močiučių priežiūrai: “Šiandienos vaikai neretai dažniau mato senelę nei motiną”(Veidas).

Formuojamas mylinčių savo anūkus žmonių stereotipas: *“laidos vedėjas įsitikinęs, kad svarbiausia senelio pareiga – kuo ilgiau gyventi ir perduoti kuo daugiau žinių bei patirties”*(Žmonės), *“įsitikinęs, kad seneliai daug kantresni ir atlaidesni nei tėvai: anūkus jie ne lepina, o tiesiog skiria jiems daugiau laiko, nes žino, kaip greitai mažyliai užauga”* (Žmonės), *“Ir kai pagaliau tapau seneliu, pajautau didelę laimę ir džiaugsmą”* (Žmonės).

11. Pamaldžių žmonių stereotipas.

Žurnaluose buvo rasta komentarų apie senyvus žmones, kurie rodo, kad **senukai yra pamaldžiausia visuomenės dalis**: *“Dažniau Katalikų bažnyčių moraliniu autoritetu įvardijo vyresnio amžiaus žmonės”*(Veidas) *“močiutė nutarė, kad mane apsėdo velnias”* (Panelė), močiutės vaizduojamos kaip vienintelės tikėjimo sergėtojos *“...močiutei vestis į bažnyčių anūkų pasidarė per sunku”*(Laima).

12. Išmintingų, patyrusių ir daug žinančių žmonių stereotipas. Žurnaluose kuriamas išmintingų, patyrusių ir turinčių didelį žinių bagažą įvaizdis: “Senyvi žmonės, turintys šeimas, dažnai tampa jaunimo mokytojais” (Veidas), *“Išmintis ateina metams bėgant”* (Ekstra), “Taip sakė mano prosenelė, taip sakė viena senelė ir kita senelė, taip sakė mama ir tėvas: “Kaip radom taip ir paliksim” (Veidas). Senolės mokinusios kaip pasidaryti vaistus iš gamtoje randamų augalų *“Mano senolė maldavo želmenis – tik dėdavo įvairesnių rūšių”* (Moteris). Taip pat paskatindavusios sugrįžti į gerumo pradžia, pažvelgti į savo širdies gelmes

“Raukšlės? Niekada nesiryžčiau jų lyginti, nes žinau kiekvienos kainą. Jos atskleidžia išgyvenimus, praeitį, patirtį, prisiminimus....visą šį turtą panaikinti per vieną dieną? Man tai svetima” (Moteris).

13. Mylėti galinčių ir siekiančių būti lytiškai pajėgiais stereotipas.

Senyvi žmonės pergyvena dėl lytinio pajėgumo mažėjimo:

Tačiau ne visi seni žmonės vaizduojami lytiškai nepajėgiais: *“Šiuo metu Šiaulių rajone sodo namelyje senatvę pasitinkantis, daugiavaikiu tėvu tapęs 65 metų V.Antonovas ”Ekstrai” atvėrė savo paslaptis”*, seni žmonės taip pat įsimyli ir tuokiasi: *“Nuotaka buvo 45 metais vyresnė už jaunikį. Jai 66 metai, o jam 21 – eri. Abu tvirtino, kad myli vienas kitą, todėl ir tuokiasi”* (Ekstra). Galbūt kaip tik toks didelis amžiaus skirtumas suteikia jausmams “aštrumo”?

Vieninteliame žurnale “Laima” yra skatinama pagyvenusias moteris atsikratyti lytinio gyvenimo tabu, kai tokiam žurnale kaip “Intymios paslaptys plus”, “Tik vyrams” nėra straipsnių skirtų pagyvenusių žmonių seksualinėms problemoms spręsti.

14. Neturtingų žmonių stereotipas.

Pensininkai parodomi kaip **labai mažai pajamų turintys** žmonės: *“Vaidinu dviejuose trijuose spektakliuose per mėnesį prisidurdamas prie pensijos”* (Žmonės), *“Jei jie gyvena vargingiau nei kiti, dažnai tai priima kaip savo privatų, beveik asmeninį likimą”* (Veidas), *“Skurdas tarp senyvo amžiaus žmonių yra ne ką menkesnis”* (Veidas), nemažą dalį pensijos tenka atiduoti už vaistus: *“... susiduriame su pacientų, ypač vyresnio amžiaus, klausimu – o kiek kainuos?..”* (Sveikas žmogus). Lietuvos pensininkai vaizduojami dideliu taupumu pasižymintys: *“Nedidelė ta jos pensija, bet ir su ja išsiverčianti: pavalgyti užtenka, už šilumą susimoka, dar ir anūkus keletu litų pamalonina”* (Veidas). Jaučiama konkurencija tarp pensininkų dėl skirtingų pensijų: *“Pensininkai laukia, kada keliais litais padidės jų pensijos, valstybė dosniai dalija kelis šimtus litų siekiančios privileginės pensijos jų vertiems ir nevertiems”* (Veidas). Teigiama, kad ES keturi dirbantieji išlaiko pensininką, tarytum jis tą pensiją gauna veltui ir jos neužsidirbęs. Ateityje dviems dirbantiems reikės išlaikyti vieną pensininką. Taip pensininkams formuojamas neigiamas įvaizdis su užkraunamos naštos jauniems žmonėms atspalviu.

15. Gamtos mylėtojų stereotipas.

Vienareikšmiškai seni žmonės yra vaizduojami kaip **gamtos mylėtojai**: *“Senoliai buvo tikri sodo puoselėtojai”* (Sodo spalvos), *“Išėjęs pensiją kartu su žmona pamėgo sodą. Natūraliai jaučia, kad fizinis darbas padeda, nors prie žemės potraukio niekad neturėjo”* (Ekstra), *“senelio prižiūrimos obelys atsidėkodavo gausiu derliumi”* (Sodo spalvos).

16. Senstančios visuomenės problematiškumo stereotipas

Žurnale “Veidas” yra rastas straipsnis, kuriame senyvų žmonių vykdoma politika vaizduojama kaip grėsmė kitiems žmonėms. Baiminamasi senstančios visuomenės, nes ji išrinks senus politikus į valdžią, kurie bus konservatyvūs, nelankstūs, ieškos naudos tik sau taip pažeisdami jaunų žmonių teises. Vien Žilujų (politinės pensininkų organizacijos) šūkis – *“Šiandien mes – rytoj jūs”* patvirtina spėliojimus. Jau dabar yra Europos parlamente pensininkų balsais išrinktų parlamentarų. Baiminamasi net Žilujų bangos, kuri gali užlieti visą Europą.

Senstanti visuomenė apibrėžiama kaip globalinė problema. Nuolat daugėja ilgaamžių. Senstanti visuomenė kartu atsineša ir ekonomines, socialines ir politines problemas, kurias reikia spręsti. Prognozuojama, kad po 35 metų bus labai daug senų žmonių, iš kurių dauguma dirbs. Bandoma ieškoti problemų sprendimo būdų, kelti ir keisti kvalifikaciją visą gyvenimą, didinti užimtumą ypač moterų ir vyresnio amžiaus žmonių, ilginti darbingą amžių. Jau dabar darželiai ir mokyklos yra uždaromos, o sparčiai daugėja senelių namų ir slaugos ligoninių.

Šios viena kitai artimos problemos yra aptariamoms žurnale “Veidas”, tik vienas komentaras rastas žurnale “Sveikas žmogus”.

17. Pagarbos seniems žmonėms įvaizdis

Rodoma pagarba vyresnio amžiaus žmonėms. Švenčiami ir minimi gimtadieniai bei garbingi jubiliejai: Ingeborgos Dapkūnaitės močiutei – šimtas (Žmonės), *“pasveikinti O. Mikulskienės 100 metų jubiliejaus proga iš visos Lietuvos buvo susirinkę kanklininkai”* (Ekstra), *“Dabar juokaudamas galiu pasakyti, kad esu senas ir gerbiamas”* (Laima).

18. Nepagarbos ir nedėkingumo senų žmonių atžvilgiu stereotipas

Seni žmonės yra ne tik gerbiami, bet taip pat ir negerbiami, dažnai jie tampa jaunesniems našta: *“Senoji karta ir taip prikiša jaunajai, jog ši nebegebia savo tėvų, deramai nesirūpina jais”, “Esu įsitikinusi, kad taip yra dėl to, kad pas mus nemokoma gerbti vyresniųjų. Gyvename visuomenėje, kur viešpatauja jaunystės kultas, o senatvė niekinama”* (Ekstra), *“o tiems širdis nesudreba vežant senus tėvus į pensionatą...”* Seniems žmonėms *“vaidenasi rogutės”, skirtos juos išvežti į mišką. Kaip rašo žurnale “Moteris” “Rogučių baimė ir kalbos apie jaunų žmonių nedėkingumą rodo tik viena: dalis senosios kartos nepasitiki jaunąja ir bijo, jog ši bus nedėkinga”.*

19. Nuobodžiaujančių žmonių įvaizdis

“Pensininkė vardu Elfrida gyvena Austrijoje, jai jau 80 metų ir kartais ji labai nuobodžiauja” (Tik vyrams), *“Senatvės metai slenka be didesnių įvykių, kelionės į praeitį, sakytum, grimzta į miglą”* (Ekstra).

Atlikus žurnalų tyrimą paaiškėjo, kad daugiausiai apie senatvę rašoma žurnale “Sveikas žmogus”. Nors šis žurnalas nepriskiriamas, pagal turinį aš jį priskirčiau prie reklaminių žurnalų, kurio tikslas parduoti kuo daugiau vaistų. Šiame žurnale minima, kad pensininkai turi mažai pinigų tik tuo atveju, kai reklamuojami pigesni vaistai. Šiam žurnalui mano manymu senatvės problemos visiškai nerūpi, nors jame daugiausiai rašoma apie senatvės sulaukusių žmonių ligas ir be abejo kiekvienu atveju yra pasiūlomi atitinkami vaistai. Beje rastas tik vienas teigiamą įvaizdį formuojantis komentaras, o neigiamų 68.

Žurnaluose “Veidas” ir “Ekstra”, “Žmonės” rasta santykinai nemažai komentarų tik todėl, kad juose buvo straipsniai, skirti senyvo amžiaus žmonėms.

Prieš skaitydama žurnalus “Tik vyrams” ir “Intymios paslaptys plius” tikėjausi rasti straipsnių, kur būtų gvildenamos senų žmonių intymios problemos. Deja ir ten jie niekam nerūpi.

Žurnalas “Sodo spalvos” išsiskyrė tuo, kad jame rasti tik teigiamus senatvės stereotipus formuojantys komentarai. “Cosmopolitan” žurnale atvirkščiai – nė vieno teigiamą senatvės stereotipą formuojančio komentaro.

Magistro baigiamajame darbe „Senatvės įvaizdžiai ir stereotipai žiniasklaidoje“ atlikus literatūros analizę buvo įvykdyti šie uždaviniai: išsiaiškintos terminų „gyventojų senėjimas“, „įvaizdis“, „stereotipas“, „žiniasklaida“ reikšmės, apibrėžtos senatvės ribos. Empirinio tyrimo metu, įgyvendinant užsibrėžtus uždavinius, pavyko pasiekti tyrimo tikslą – nepaisant to, kad buvo rasta nemažai medžiagos, apie teigiamą senatvės įvaizdžio formavimą, buvo nustatyta, kad, žiniasklaida (šiuo atveju laikraščiai ir žurnalai) Lietuvoje formuoja labiau neigiamą nei teigiamą senų žmonių įvaizdį bei stereotipus. Darbo pabaigoje pateiktos rekomendacijos koku būdu galima formuoti objektyvų senatvės įvaizdį ir skleisti teigiamus senėjimo pavyzdžius.

Darbe naudoti tyrimo metodai ir daromos išvados yra patikimi, kadangi jie paremti ne tik teorinių šaltinių, bet ir empirinių duomenų analize.

Šiame darbe atskleista, jog didžiausią įtaką formuojant įvaizdžius ir stereotipus turi žiniasklaida ir žmogaus asmeninė patirtis bei visuomenės imlumas stereotipams. Šiame darbe nėra pateikta kitų žiniasklaidos rūšių - televizijos ir radijo įtakos senatvės įvaizdžio formavimui, nes tai nėra tyrimo tikslas. Tai galėtų būti kitų mokslinių tyrimų pagrindas.

IŠVADOS

1. Įvertinant, kad demografinio senėjimo sukeltos problemos vis aštrės, būtina kuo skubiau ir efektyviau spręsti šio proceso sukeltas problemas, keisti pagyvenusio amžiaus stereotipinę sampratą bei požiūrį į visuomenės demografinį senėjimą.
2. Žiniasklaida formuoja mūsų požiūrį daugeliu atvejų, nes ji yra dominuojantis informacijos perdavimo veiksnys. Ji yra tarp tų institucijų, kuriomis labiausiai pasitiki visuomenė. Todėl galima teigti, kad spaudos reikšmė formuojant stereotipišką senatvės suvokimą yra labais svarbus.
3. Nors stereotipų kitimo procesas yra lėtas, žinodami, kad žiniasklaida, turi didelę galią, galima teigti, kad ji yra pajėgi formuoti geresnį senų žmonių įvaizdį.
4. Remiantis atliktu tyrimu galima teigti, kad darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino - Lietuvos žiniasklaida formuoja daugiau neigiamus nei teigiamus senatvės įvaizdžius ir stereotipus (santykis 2:1)
5. Kadangi tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos dienraščiuose buvo rasti 174 straipsniai, susiję su senatvės įvaizdžių ir stereotipų formavimu, o žurnaluose tik 11, galima tvirtinti, kad Lietuvos dienraščiai turi didesnę įtaką formuojant senatvės įvaizdžius ir stereotipus.
6. Susisteminius gautus rezultatus paaiškėjo, kad laikraščiai daugiausiai formuoja:
 - nuolat skriaudžiamų senų žmonių įvaizdį
 - potencialių aukų įvaizdį
 - neturtingų žmonių įvaizdį
7. Seno veiklaus žmogaus stereotipas laikraščiuose yra ketvirtas pagal dažnumą, o tai leidžia daryti prielaidą, kad iš visų teigiamų savybių senuose žmonėse visuomenė labiausia vertina veiklumą.
8. Jaučiama demografinio senėjimo pasekmė: dėl didelės senų žmonių dalies dirbantys žmonės nebus pajėgūs išlaikyti senukų, todėl jauni žmonės jau dabar pradeda rūpintis savo senatve. Tai rodo didelis susidomėjimas pensijų fondais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bajorūnienė I.S., Sirunavičiūtė R, Tai verta žinoti pagyvenusiems žmonėms.- Kaunas, 1999.
2. Bandura A. Social Learning Theory. NJ:prentice all-Englewood Cliffs, 1977.
3. Beresnevičius G. Stereotipai kaip tema. Metai – 2002, Nr. 11, p. 148-150.
4. Bielinis L. Politiniai stereotipai ir žiniasklaida// Kauno diena, 1999, birželio 29d, p.21.
5. Brief A. Sociology: Introduction ALEX THIO Ohio University, Harper Collins Publishers.
6. Broom L. Sociologija Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. 1992 vertimas į lietuvių kalbą, Litera Universitatis Vytauti Magni, 287-292 psl.
7. Čepulienė M. Gyventojų skaičiaus ir sudėties tyrimo metodologiniai klausimai. – Vilnius, 1989.
8. Dromantienė L. ir Kanopienė V. Demografinis senėjimas ir ES socialinė politika pagyvenusiems.//Socialinis darbas. 2004 m. Nr.3 (2) 12-23.
9. Degutis M. Socialinių tyrimų metodologija. – Kaunas, Vilniaus Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 1999.
10. Džežulskis – Duonys E. Filosofija šiuolaikiškai. – Kaunas: KTU. p.160-171.
11. Džefkins F, Jadin D, Public Relation. – Maskva, 2003, - 400 p.
- 12.Фрейджер Р, Фрейдимен Д, Личность теории, эксперименты, упражнения – Москва, 2001.
13. Gaigalienė B. Pagyvenusių žmonių fizinis pajėgumas, aktyvus gyvenimo būdas ir sveikata. – Vilnius: Eksperimentinės ir klinikinės medicinos institutas Gerontologijos ir reabilitacijos centras, 1999.
14. Giddens A. Sociology. 4th edition, Polity press, 2004.
15. Guščinskienė J., Novelskaitė. A.Senatvės, kaip socialinio instituto, raiškos Lietuvos visuomenėje išvalgos//Filosofija, sociologija. 2000. Nr.1 p.12-18
16. Jacikevičius A. Žmonių grupių (socialinė) psichologija. – Vilnius: Žodynas, 1995.
17. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex, 2002.
18. Kardelis K., Sapagovas J. Imties tūrio parinkimo socialiniuose tyrimuose metodologiniai aspektai// Socialiniai mokslai: Sociologija Nr. 4 (17), 1998.
19. Keliuotis J. Žurnalistikos paskaitos. – Kaunas: VDU leidykla, 2000. p. 85-94

20. Купер К. Индивидуальные различия. Москва. - Maskva 2000.
21. Leonas P. Sociologija. VDU AB "Varpas" spaustuvė, 1939.
22. Leonavičius J. Sociologijos žodynas.- Vilnius, 1993.
23. Lietuvos statistikos darbai 2005/01 Vilnius 2005, Statistikos departamentas prie LR vyriausybės/ Lietuvos statistikų sąjunga.
24. Липпман У.И. "Общественное мнение" – 2000.
24. Luobikienė I, Guščinskienė J, Palidauskaitė J, Vaitkienė R. Sociologijos pagrindai. – Kaunas: KTU, 1997, p. 92 – 98.
25. Luobikienė I. Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. – Kaunas: KTU, 2000.
26. Marshall V.W. Theories of Aging: Social.J.E.Birren (Ed. in chief). Encyclopaedia of Gerontology: Age, Aging, and the Aged.San Diego: Academic Press, 1996. Vol.2.
27. Macionis Dž. Sociologija. 9 leidimas. Piter – 2004.
28. Mikulionienė S. Pagarba, diskriminacija, neišprusimas? Požiūrio į pagyvenusius žmones analizė//Filosofija, sociologija. 2003. Nr. p.59-63.
29. Pecchioni L. L., and Croghan J. M. Young Adults' Stereotypes of Older Adults With Their Grandparents as the Targets . Journal of Communication, 2002, No. 52, p. 715–730.
30. Penner L.A. Social Psychology. Concepts and application. West Publishing Company, 1986.
31. Pruskus V. Multikultūrinė komunikacija ir vadyba. – Vilnius, 2004.
32. Rimdeikienė S., Zdanienė I. Pagyvenusio amžiaus žmonių požiūris į trečiojo amžiaus universiteto veiklą//Socialiniai mokslai.Edukologija 2005/1 (5). VšĮ Šiaulių universiteto leidykla 2005, p.43-49.
33. Schaller M., Latane B. Dynamic Social Impact and the Evolution of Social Representations: A Natural History of Stereotypes . Journal of Communication, 1996, No. 46,
34. Социальное управление. Словарь Издательство Московского университета.1994, 61 стр. 160-161 стр.
35. Stankūnienė V. Jonkarytė A. Mikulionienė S. Mitrikas. A.A., Maslauskaitė A. Šeimos reoliucija? Iššūkiai šeimos politikai, Socialinių tyrimų institutas, - Vilnius, 2003.
35. Statkus N. //Psichologija Tau 1998, Nr. 5 p.16-19
36. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. –Vilnius: LTU, 2003.

37. Urbonas V. Pasaulio žiniasklaidos sistemos. – Klaipėda, 2003.
38. Urbonas V. Šiuolaikinės lietuvių žiniasklaidos raidos ypatumai. – Tiltai, 2001. Nr.I (14), p.43-49.
39. Vander Zanden J.W. The Social Experience. An Introduction to Sociology. 2 ed. McGraw-Hill, USA, 1990.
40. Zinkus R.Z. Vulgarus požiūris. - Kaunas, 2004.
41. Žurnalistikos enciklopedija. – Vilnius: Vilnius pradai, 1997.

Internetinės nuorodos

1. Bielinis L. Televizija - pagrindinis rinkiminių kovų laukas // 2002.11.25 // [žiūrėta 2005-10-12]// www.balsas.lt
2. Content Analysis - [žiūrėta 2005 m. birželio mėn. 11 d.]. Prieiga per internetą http://www.rouncefield.homestead.com/files/as_soc_method_32.htm
3. Lietuvos Respublikos nutarimas 2004 m. birželio 14 d. Nr. 737 dėk Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo [žiūrėta 2005-08-14] Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.lt/seniorai/strategija.doc>.
4. Organizacijų reitingai (2004). Lietuvos ir Didžiosios Britanijos UAB „Baltijos tyrimai“ tyrimo ataskaita (2004-05-19). Prieiga per internetą: <<http://www.5ci.lt/ratings/lit/frameset.htm>>.
6. Stonkienė M. Vyraujantys šeimos modeliai ir lyčių socialiniai stereotipai Lietuvos žurnaluose, skirtuose paaugliams [žiūrėta 2005m. rugpjūčio 14 d.] Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/25/str8.html>
7. Visuotinio Vatikano II susirinkimo dokumentai. Dekretas dėl visuomenės komunikavimo priemonių Inter Miricica [interaktyvus]. 1963 gruodžio 4 d. [žiūrėta 2005 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/s9#s9>.
8. Moters ir vyro įvaizdžiai bei santykiai spaudoje/ Atviros Lietuvos fondas/ www.politika.osf.lt, prisijungimo laikas: 2005-11-02.
9. Macevičiūtė E. Socialinių lyčių stereotipai žiniasklaidoje/Lyčių lygybės aspektas/Moterų informacijos centro internetinis leidinys. www.lygus.lt, prisijungimo laikas: 2005-11-02

S i ū l y m a i i r r e k o m e n d a c i j o s

Siekiant gerinti senatvės įvaizdį ir naikinti stereotipus Lietuvoje rekomenduojama:

1. Atlikti mokslinius tyrimus, siekiant iširti senėjimo keliančias problemas, dėl to atsirandančius naujus poreikius, rasti atitinkamus problemų sprendimo būdus.
2. Skatinti vyresnio amžiaus žmones aktyviai dalyvauti ekonominiame, kultūriniame, politiniame bei socialiniame gyvenime, supažindinti juos per visuomenės informavimo priemones, kuriant aktyvaus žmogaus įvaizdį visuomenėje.
3. Jaunimui skiepyti šiltus ir pagarbos kupinus jausmus senų žmonių atžvilgiu: rašyti įdomius straipsnius jaunimui skirtuose žurnaluose. Vyresni žmonės galėtų papasakoti, apie savo šėliojimus jaunystėje, bet nenaudojant tos bjaurios frazės “na mūsų laikais taip nebuvo” arba “mes buvome daug geresni”.
4. Ko gero, patys pagyvenę žmonės turėtų atkreipti spaudos leidėjų dėmesį, kad pagyvenusių žmonių vaizdavimas būtų subalansuotas (teigiamų ir neigiamų įvaizdžių kiekis apylygis)
5. Skatinti visuomenės informavimo priemones kurti ir naudoti nestereotipinius, subalansuotus ir įvairiapusius senatvės atstovų įvaizdžius žiniasklaidoje.
6. Pagyvenusių žmonių organizacijos galėtų įsteigti padalinius, kur būtų atliekama periodikos publikacijų stebėseną: tikrinamas pagyvenusių žmonių vaizdavimo objektyvumas ir stereotipiškumas, dėl orumo pažeidimo ar diskriminuojančio požiūrio skleidimo pagyvenę žmonės galėtų kreiptis į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą.
7. Kurti pagyvenusių žmonių draugijas, rengti suvažiavimus, kuriuose būtų taip pat gvildenamos įvaizdžio gerinimo problemos.
8. Pateikti projektą finansavimui Kultūros ministerijai dėl įvairiapusiško nestereotipinio senatvės įvaizdžio formavimo per visuomenės informavimo priemones (Nuo 2003 m. Kultūros ministerija kasmet skiria 30 000 Lt. nestereotipiskam moterų ir vyrų įvaizdžio formavimui per visuomenės informavimo priemones)

SANTRAUKA

Baigiamajame magistro darbe „Senatvės įvaizdžiai ir stereotipai žiniasklaidoje“ buvo analizuojama žiniasklaidos įtaka senatvės įvaizdžių ir stereotipų formavimosi reiškiniui.

Magistrinio darbo tikslas – atskleisti kokius įvaizdžius ir stereotipus senatvės sulaukusiems žmonėms formuoja žiniasklaida

Tyrimo objektas – straipsniai, kuriuose minimi senyvo amžiaus žmonės, senatvė, senėjimas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti terminų „senatvė“, „įvaizdis“, „stereotipas“, „žiniasklaida“ reikšmę.
2. Apibrėžti senatvės amžiaus ribas
3. Nustatyti kokius senatvės įvaizdžius ir stereotipus formuoja žiniasklaida
4. Pateikti rekomendacijas koku būdu galima formuoti objektyvų senatvės įvaizdį ir skleisti teigiamus senėjimo pavyzdžius

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, spaudos leidinių kokybinė ir kiekybinė turinio analizė;

Raktiniai žodžiai: gyventojų senėjimas, stereotipai, įvaizdis, žiniasklaida.

Pirmoje baigiamojo darbo dalyje mokslinės literatūros analizė parodė, kad senatvės samprata Lietuvoje yra įgijusi neigiamą atspalvį, kas skatina neigiamo senatvės įvaizdžio ir stereotipų atsiradimą.

Antroje baigiamojo darbo dalyje, atlikus empirinius tyrimus ir išanalizavus jų rezultatus, buvo patvirtinta hipotezė, kad žiniasklaida, viena iš institucijų, kuria labiausiai pasitiki Lietuvos visuomenė, formuoja labiau neigiamus, nei teigiamus įvaizdžius ir stereotipus senatvės sulaukusiems žmonėms.

Senyvo amžiaus žmonių grupė yra visuomenės dalis, todėl siekiant visos visuomenės gerovės, negalima ignoruoti atskirai grupei kylančių problemų ir neieškoti optimaliausio jų sprendimo. Todėl būtina ne tik materialiniame, ekonominiame lygmenyje, bet ir mikro-problemų lygmenyje, keisti visuomenės bei pačių senstančių individų požiūrį į senatvę.

SUMMARY

The graduation dissertation *Old Age Images and Stereotypes in the Media* is the analysis of the impact the media does on the formation of the old age images and stereotypes.

The objective of this work has been to reveal images and stereotypes that are formed by the media.

Research subject: articles with references to elderly people and old age, as well as to ageing itself.

Research goals:

- 1) To find out the meaning of the terms *old age*, *image*, *stereotype* and *the media*.
- 2) To define boundaries for the old age.
- 3) To determine old age images and stereotypes that the media moulds.
- 4) To introduce recommendations for how to mould an objective old age image and to develop positive attitudes towards ageing.

Research method: scientific literature analysis; quantitative and qualitative analysis of the press.

Keywords: ageing, stereotype, image, the media.

In the first part of the graduation dissertation, the scientific literature analysis has shown, that the old age conception in Lithuania has acquired a negative nuance, which foments the emergence of the negative image of the old age and its stereotypes.

In the second part of the work, both the empirical investigation and the analysis of the results have confirmed the hypothesis that the media, one of the most trusted institutions in Lithuanian society, is molding more negative than positive images for the people who have attained their old age.

Elderly people are part of our society, so the problems of a separate group must not be ignored without pursuing the most optimal solution, if we are to seek welfare for the whole society. Therefore it is necessary to change the attitude towards old age not only of the whole society, but of the ageing individuals, as well.

PRIEDAS NR. 1

1 lentelė. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų sklaida Lietuvos dienraščiuose per 2005 01 01 – 2005 07 01

(kartais)

Eil. Nr.	Kokie formuojami senatvės įvaizdžiai ir stereotipai	Lietuvos Aidas	Lietuvos žinios	Lietuvos rytas	Respublika	Vakaro žinios
1	Nuolat skriaudžiamų žmonių įvaizdis	2	3	22		3
2	Potencialios aukos įvaizdis		1	23	2	2
3	Neturtingų žmonių stereotipas	7	5	4	3	2
4	Neteisėta veikla užsiimančių žmonių stereotipas		2	6		
5	Žmonių laukiančių pagalbos ir mielai ją priimančių stereotipas		1	7	2	1
6	Sveikatos problemų turinčių senų žmonių stereotipas	1		7		
7	Senų žmonių, turinčių anūkus įvaizdis		3	2	2	2
8	Senų gerbiamų žmonių įvaizdis	6	1	3	3	1
9	Veiklaus seno žmogaus stereotipas		2	13	3	
10	Harmoningos senatvės vizijos stereotipas	1		1		1
11	Mylėti galinčių ir siekiančių būti lytiškai pajėgiais stereotipas			4	1	1
12	Senų žmonių kaip patarėjų ir padrasintojų stereotipas			2		1
13	Pasakų sekėjų			2		
14	Net ir senatvėje galinčių turėti vaikų stereotipas			2	1	
15	Kiti			6	2	1

*

Paryškintas langelis rodo koks laikraštis daugiausia formuoja atitinkamą senatvės įvaizdį ar stereotipą

PRIEDAS NR.2 2 lent. Senatvės įvaizdžių ir stereotipų sklaida Lietuvos žurnaluose (2005 01 01-200507 01) (kartais)

	COS- MO- POLI TAN	EDI- TA	EKST RA	INTYM IOS PASLA PTYS PLIUS	KET- URI RATAI	LAI- MA	MANO NAMAI	MOT ERIS	PANE- LĖ	PSICH OLOG IJA TAU	SODO SPALV OS	SVEIKAS ŽMOGUS	TIK VYRA MS	VEI- DAS	ŽMO- NĖS	Rasta koment arų
1. Auklėtojų, moralizuotojų ir “niurzglių” stereotipas.			4					2	3							9
2. Prietaringų ir nelanksčių stereotipas.			1			1				3				2		7
3. Žurnaluose formuojamas senatvės baimės stereotipas.		7	4					1		1				1		14
4. Senatvę lydinčios mirties stereotipas.		1	1					1	2						2	7
5. Senėjimo stabdymo stereotipas.		3				7		5		1		2	6			24
6. Senatvė – praradimo stereotipas (fizinės, psichinės sveikatos, lytinio pajėgumo, grožio ir kt.)	2	1	11	1	1	1		4	4	3		61	3	2	3	97
7. Natūralaus senėjimo proceso stereotipas.		1						3					1	1	3	9
8. Nerūpestingo gyvenimo senatvėje stereotipas.			1			2								2	2	7
9. Veiklaus seno žmogaus stereotipas.		1	5					3		2	1			1	3	16
10. Anūkų augintojų ir globėjų ir mylinčių anūkus stereotipas.	1		3	1	1	1		1	6					7	12	33
11. Pamaldžių žmonių stereotipas.		1				1		1	3			1		1		8
12. Išmintingų, patyrusių ir daug žinančių žmonių stereotipas.		1	3			3	2	6			2			2	1	20
13. Mylėti galinčių ir siekiančių būti lytiškai pajėgiais stereotipas.			4			5	1	3					1			14
14. Neturtingų žmonių stereotipas.			2				1	2	4			5		8	3	25
15. Gamtos mylėtojų stereotipas.			1								5					6
16. Senstančios visuomenės			1											31		32

problematiškumo stereotipas															
17. Pagarbos seniems žmonėms stereotipas			6			1			1					2	10
18. Nepagarbos ir nedėkingumo senų žmonių atžvilgiu stereotipas			1					4	3						8
19. Nuobodžiaujančių žmonių stereotipas			4										2		6
Viso:	3	16	48	2	2	17	3	33	26	10	8	69	12	58	31

PRIEDAS NR. 3 Straipsnių apie senatvės įvaizdžius ir stereotipus Lietuvos laikraščiuose per 2005 01 01 - 2005 07 01 sąrašas

3 lentelė

Data	Straipsnio pavadinimas	Laikraščio pavadinimas	Nr.	Autorius
2005.01.04	Kaip gydėsi mūsų senoliai	Lietuvos aidas	2	Parengta pagal liaudies med. "Žinovų pasakojimai"
2005.01.13	Cinkas senyvo amžiaus žmonėms	Lietuvos aidas	10	LA; BNS
2005.01.14	Pensijų fondų investicijų portfeliai suformuoti	Lietuvos aidas	11	LA; BNS
2005.01.27	Kas antras dirbantysis rūpinasi savo gyvenimo kokybe senatvėje	Lietuvos aidas	22	Antanas Petrauskas
2005.02.02	Ir deimantinės vestuvės ne riba	Lietuvos aidas	28	Vanda Šatkuvienė
2005.02.01	Iki 2009 m. siūloma gražinti dirbusiems pensininkams neišmokėtas pensijas	Lietuvos aidas	43	LA; BNS
2005.03.02	Pensijų fondų turtas sausio pabaigoje 14,8 proc. viršija "Sodros" pervestas lėšas.	Lietuvos aidas	50	LA; BNS
2005.03.04	Amerikiečio šuo turi daugiau teisių negu Lietuvos pensininkas	Lietuvos aidas	52	Vytautas Jonas Bacevičius
2005.03.15	Pensijų fondus šiandien pasieks dar apie 43-44 milijonai litų	Lietuvos aidas	60	LA; BNS
2005.03.23	Garbingos sukakties proga maestro Henrikui Kunavičiui	Lietuvos aidas	67	Saulius Sondeckis
2005.04.06	Viliui Bražėnui – 92' (sveikina sulaukus garbaus amžiaus politologą, žurnalistą, visuomenės veikėją"	Lietuvos aidas	78	LA redakcija
2005.04.16	Politinei kalinei, tremtinei Onutei Vaivadienei – 90 metų	Lietuvos	87	Vytautas Žeimantas

		aidas		
2005.03.01	Dr. Vlado Žuko 80 metų sukakties minėjimas	Lietuvos aidas	87	Benediktas Vaišnoras
2005.05.30	Nuo šių metų liepos 1 d. Pensijos padidės vidutiniškai 50 litų	Lietuvos aidas	124	LA; BNS
2005.06.07	Pirmą kartą pensijų dydžius lemiantys rodikliai išaugs labiausiai	Lietuvos aidas	131	Dr. Antanas Petrauskas
2005.06.16	Hansabanko” grupės pensijų fonduose – daugiau nei 100 mln. litų	Lietuvos aidas	139	Žydrė Lukšytė (Hansa banko vadovė)
2005.06.27	Akademikui Antanui Kudziui – 80	Lietuvos aidas	147	Kazys Blaževičius
2005.01.06	Vyriausybė gręžiasi į pagyvenusius žmones	Lietuvos rytas	4	BNS ir Lietuvos rytas
2005.01.08	Dėl nėščios pagyvenusios rumunės nerimsta ginčai	Lietuvos rytas	6	BNS ir Lietuvos rytas
2005.03.31	Kaune pensininkė žuvo lipdama iš autobuso	Lietuvos rytas	10	Jurgita Pekarskaitė
2005.01.17	Vyriausia gimdyvė – rumunė	Lietuvos rytas	13	AP "Reuters", BNS Elta ir Lietuvos rytas
2005.01.24	Žudikas senyvą kaimietę padegė dar gyvą	Lietuvos rytas	19	Daiva Zimblienė
2005.01.31	Senutės žudikai – jau už grotų	Lietuvos rytas	25	Alvydas Ziabkus
2005.02.03	Pagyvenusi moteris žuvo lipdama į autobusą	Lietuvos rytas	28	Arūnas Karaliūnas
2005.02.04	Tuštėjančiose patalpose – senelių darželis	Lietuvos rytas	29	Aušra Pilaitienė
2005.02.05	Blogam seneliui – apynasris	Lietuvos rytas	30	Ramunė Sotvarienė
2005.02.08	Senelių vestuves stebėjo anūakai	Lietuvos rytas	32	Beata Bukotaitė
2005.02.09	Skydliaukės sutrikimai priartina senatvę	Lietuvos rytas	33	Rūta Noreikaitė
2005.02.14	Vaistai nuo senatvės	Lietuvos rytas	37	BNS ir Lietuvos rytas
2005.02.23	Negaluojuojantiems senukams – gydytojų pamokos	Lietuvos rytas	42	Beata Bukotaitė
2005.03.03	Prisipažino pasmaugęs močiutę	Lietuvos rytas	47	BNS ir Lietuvos rytas
2005.03.03	Senolė buvo nužudyta dėl 50 litų	Lietuvos rytas	47	BNS ir Lietuvos rytas
2005.03.01	Senatvėje tykanti negalia atima viltis išsaugoti regėjimą	Lietuvos rytas	49	Lina Lileikienė
2005.03.01	Anūakai neretai tampa savo tėvų ir senelių taikdariais	Lietuvos rytas	49	Edita Čekuolienė
2005.03.02	Pelnas už leidinį – senelių globos namams	Lietuvos rytas	50	Algis Vaškevičius

2005.03.05	Senelių namų direktorius nesaugo rankų nuo ūkio darbų	Lietuvos rytas	53	Irena Gasaitytė
2005.03.05	Ilgaamžių sąrašas – trumpesnis	Lietuvos rytas	53	BNS ir Lietuvos rytas
2005.03.07	Rūkalius pražudė ir senolė, ir pats sudegė	Lietuvos rytas	54	Sigitas Savickas
2005.03.08	Vilkpėdėje siautė pagyvenusių šokėjų fiesta	Lietuvos rytas	55	Janina Razmytė
2005.03.09	Sučiuoti senolio skriaudikai	Lietuvos rytas	56	Aldona Aleksiejūnienė
2005.03.17	Įkalintam anūkui – močiutės lauktuvės	Lietuvos rytas	62	BNS ir Lietuvos rytas
2005.03.19	Teptuką į rankas ims pagyvenę vilniečiai	Lietuvos rytas	64	Beata Bukotaitė
2005.04.06	Kaune nukentėjo pagyvenusi autobuso keleivė	Lietuvos rytas	65	BNS ir Lietuvos rytas
2005.04.07	Restorano lankytojams – močiutės pasakos	Lietuvos rytas	66	Beata Bukotaitė
2005.04.08	Pagyvenę mokslininkai nenori būti nurašyti.	Lietuvos rytas	67	Dalia Gudavičiūtė
2005.04.09	Pamaldi senolė sulaukė rašto iš Vatikano	Lietuvos rytas	68	Algis Vaškevičius
2005.03.24	Už grotų – pensininko aptalžyti nusikaltėliai	Lietuvos rytas	68	Elvyra Sabalytė
2005.03.26	Bankuose ir lizingo bendrovėse apstu kliūčių pensininkams	Lietuvos rytas	70	BNS ir Lietuvos rytas
2005.03.30	Pasaulio medikai padeda senoliams didžiuotis vyriškumu	Lietuvos rytas	72	Iveta Skliutaitė
2005.04.05	Dvi aferistės apgavo pensininę	Lietuvos rytas	77	Aldona Jankauskienė
2005.04.19	Senolės patarimas – susirasti jauną žmoną	Lietuvos rytas	89	AP "Reuters", BNS Elta ir Lietuvos rytas
2005.04.22	Per gaisrą Šiaulių rajone žuvo senyvas vyras	Lietuvos rytas	92	BNS ir Lietuvos rytas
2005.04.23	Restorane pravirkusius vaikus paguodžia močiutės pasakos	Lietuvos rytas	93	Beata Bukotaitė
2005.04.23	Jaunas konkurso dalyvės drąsina ir draugai, ir seneliai	Lietuvos rytas	93	Vėjūnė Gečiauskienė
2005.04.28	Kelyje senyvą vairuotoją ištiko staigi mirtis	Lietuvos rytas	97	Elvyra Sabalytė
2005.04.29	Prisipažino pasmaugęs močiutę	Lietuvos rytas	98	Virginija Petrauskienė
2005.03.29	Per Velykas bažnyčiose nualpo dvylika pensininkių	Lietuvos rytas	98	Vygandas Trainys
2005.04.30	Senukas gyvenimą baigė šulinyje	Lietuvos rytas	99	BNS ir Lietuvos rytas
2005.04.30	Pensininko garaže – degtinė ir cigaretės	Lietuvos rytas	99	Milda Kuizinaitė
2005.05.03	Užgriuvę rąstai vos nepribaigė senyvo žvejo	Lietuvos rytas	101	Virginija Petrauskienė
2005.05.04	Naująją muzikantų kartą valdo senukai	Lietuvos rytas	102	Marijus Mikutavičius
2005.05.04	Pavasarij pensininkui kavą atstoja stiklinė sulos	Lietuvos rytas	102	Beata Bukotaitė

2005.05.06	Susibūrė vaikai, mamos ir senelės	Lietuvos rytas	104	Aldona Labatmedienė
2005.05.10	Plėšikų aukos – vaikai ir senukai	Lietuvos rytas	107	Vygandas Trainys
2005.05.10	Pensininkė žuvo po sunkvežimio ratais	Lietuvos rytas	107	Milda Kuizinaitė
2005.05.11	Jaunimo entuziazmas neįkvėpė vyresniųjų kartu	Lietuvos rytas	108	Šarūnas Bulota
2005.05.11	Premjeras žada didinti pensijas	Lietuvos rytas	108	BNS ir Lietuvos rytas
2005.05.14	Bankus siaubusioje trijulėje – pensinio amžiaus plėšikai	Lietuvos rytas	111	Jolita Venckutė
2005.05.17	Senelių namų gyventojams – vaikų šypsenos	Lietuvos rytas	113	BNS ir Lietuvos rytas
2005.05.17	Laisvadienis svarbiau už paramą seneliams	Lietuvos rytas	113	BNS ir Lietuvos rytas
2005.05.19	Dėl pensijų fondo klaidos – senutės vargai	Lietuvos rytas	115	AP "Reuters", BNS Elta ir Lietuvos rytas
2005.05.24	Senelių gyvenimo būdas – pelnas muziejui	Lietuvos rytas	119	Tautvydas Kontrimavičius
2005.05.25	Senutė girdėjo krintančio vaiko klyksmą	Lietuvos rytas	120	BNS ir Lietuvos rytas
2005.05.25	Sutuoktinių senatvės našta padidino atmintį ištrynusi liga	Lietuvos rytas	120	Rasa Masiokaitė
2005.06.06	Senolis seksualiai priekabiavo prie berniukų	Lietuvos rytas	130	Janina Vansauskienė
2005.06.13	Aprūpinta senatvė – nelaisvėje	Lietuvos rytas	136	Rūta Noreikaitė
2005.06.15	Kaune nušokusi nuo tilto žuvo senyva moteris	Lietuvos rytas	138	BNS ir Lietuvos rytas
2005.06.21	Vyriausia šiaulietė skaičiuoja jau 107 metus	Lietuvos rytas	143	Gintaras Šiuparys
2005.06.22	Harmoninga kelionė į senatvę vis dar lieka svajonėse	Lietuvos rytas	144	Rūta Noreikaitė
2005.06.25	Senolis pagerino sprinto rekordą	Lietuvos rytas	146	-
2005.06.28	Senyvi žmonės per anksti stumiami į gyvenimo užkulsius	Lietuvos rytas	148	Aušra Griškonytė
2005.06.28	Senolis sukėlė avariją	Lietuvos rytas	148	Vygandas Trainys
2005.06.30	Savo močiutę nužudžiusiam vyrui – bausmė	Lietuvos rytas	150	Darius Krasauskas
2005.01.04	Sugrįžimas močiutės giminėn	Lietuvos žinios	2	Aldona Svizbutavičiūtė
2005.01.05	Senelio garbei pavadintas Viktoru	Lietuvos žinios	3	BNS; LŽ
2005.01.06	Sieks gerinti vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę	Lietuvos žinios	4	BNS; LŽ
2005.01.18	Polinkį kelti skandalus Harry paveldėjo iš senelio	Lietuvos žinios	14	BNS; LŽ

2005.01.21	Lengvatų netekę pensininkai nenurims	Lietuvos žinios	17	BNS; LŽ
2005.02.04	Padidės pensijos nepriklausomybės gynėjams	Lietuvos žinios	29	Pagal SADM
2005.02.24	Policijos automobilis perėjoje partrenkė senutę	Lietuvos žinios	45	BNS; LŽ
2005.03.02	Pensijų fonduose daugiau lėšų	Lietuvos žinios	50	BNS; LŽ
2005.03.15	Senuką pasiglemžė reta liga	Lietuvos žinios	60	Rita Krušinskaitė
2005.03.15	Musolini anūkei užtrenktos durys	Lietuvos žinios	60	LŽ; BNS informacija
2005.05.11	Premjeras žada didesnes pensijas	Lietuvos žinios	108	BNS; LŽ
2005.05.13	Paštininkė neteko nešiotų pensijų	Lietuvos žinios	110	Kazys Kazakevičius
2005.05.27	pensijos didės vidutiniškai 50 litų	Lietuvos žinios	122	Pagal SADM
2005.06.04	Senolė demaskavo netikrų litų spaustuve	Lietuvos žinios	129	Irma Vezbienė
2005.06.17	60 metų sukako per greitai	Lietuvos žinios	140	BNS; LŽ
2005.06.18	Senelis aferistas	Lietuvos žinios	141	BNS; LŽ
2005.06.25	Advokatės užmačios sugriovė pensininkės gyvenimą	Lietuvos žinios	146	Dainius Sinkevičius
2005.06.27	Būsimų pensininkų turtas padidėjo 8,6 mln. litų	Lietuvos žinios	147	BNS; LŽ
2005.01.07	Pensijų fondai: "Sodrai" pervestos lėšos sumažėjo	Respublika	5	Virgaudas Gudas
2005.01.10	Senų žmonių slauga – ant artimųjų pečių	Respublika	7	Alia Zinkuvienė
2005.01.15	Vyriausias Estijos jaunikis 91-erių	Respublika	12	"Respublikos", newsru, BBC inf.
2005.01.17	Premjero anūkės vestuvėse liūdėjo tik jos močiutė	Respublika	13	Julius Girdvainis

2005.01.20	Kokiais atvejais galima įsiteisinti anūkų globą?	Respublika	16	ELTA
2005.01.21	Pensininkų protestai apmalšinti	Respublika	17	"Respublikos", newsru, BBC inf.
2005.01.24	Kad nereikėtų spjauti į pensininkus	Respublika	19	Martynas Žilionis
2005.01.31	Žvėriškas senutės nužudymas – jaunų kaimynų darbas	Respublika	25	Darius Čuižauskis
2005.02.15	Amžinos jaunystės eliksyras – vidinė ugnis ir jaunesni vyrai.	Respublika	38	Vlada Kalpokaitė
2005.02.17	maestro šimtemčiui – “Gulbių ežeras”	Respublika	39	Aliodija Rusgaitė
2005.03.01	Aldonos Liobytės 90 – mečiui – spalvinga intriga	Respublika	50	Aliodija Rusgaitė
2005.03.05	Mirtinas sprogimas senelių globos namuose	Respublika	53	Sidas Aksomaitis
2005.03.06	Vito autografo Gedimino prospekte laukė ir pensininkė	Respublika	54	Vlada Kalpokaitė
2005.04.14	Pensijų fonduose – vėl mažiau lėšų, nei pervedė “Sodra	Respublika	79	ELTA
2005.04.15	Pensininkas dukrai alimentų nemokės (atstatytas teisingumas)	Respublika	80	Martynas Žilionis
2005.06.04	Senolė atgijo per laidotuves	Respublika	126	ELTA
2005.05.30	Panemunės senelių namai sprendžia socialines problemas	Respublika	129	Martynas Žilionis
2005.06.16	Sodra” pensijų fondams pervedė 72,14 mln. litų	Respublika	139	ELTA
2005.06.18	Roko senelis R.Stewartas tampa jaunu tėvu	Respublika	141	Pagal užsienio spaudą "Gyvenimas"
2005.06.22	106 metų sulaukusiai šiaulietei gyventi nenuobodu	Respublika	144	Vaidė Gėlė "Gyvenimas"
2005.01.31	Kultūros ministras kratosi savo anūkės	Vakaro žinios	25	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)
2005.02.05	Proanūkis sudraskytas močiutės akyse	Vakaro žinios	30	Monika Strazdaitė
2005.02.18	A.Pocius nekaltas, nes nuo vaikystės klausė senelio	Vakaro žinios	40	Guoda Šalčiūtė
2005.02.21	Senukų košmaras: miškavežis įlėkė į jų svetainę	Vakaro žinios	42	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)
2005.02.24	Policininkas taranavo senutę	Vakaro žinios	45	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)
2005.03.29	A.Brazausko laukia naujas prosenelio vaidmuo	Vakaro žinios	71	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)

2005.04.06	Pagyvenusių moterų niekam nereikia	Vakaro žinios	78	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)
2005.04.19	IKI” socialinė akcija – nuolaidų kortelės pensininkams	Vakaro žinios	89	Jekaterina Kruglova
2005.04.29	Anūkas nugalabijo močiutę	Vakaro žinios	98	Nijolė Bixman
2005.05.18	Pensininkas laukia gandrų	Vakaro žinios	114	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)
2005.06.07	Teleloto” milijoniere tapo 75 metų moteris	Vakaro žinios	131	Edita Maželytė
2005.06.18	Noriu būti “Vakaro žinių” mergaitė iki pat senatvės	Vakaro žinios	141	Inga Gabaitė
2005.06.23	Meilės trikampis: dalyvauti nori 12- metų, ir 72 metų vyriškis	Vakaro žinios	145	Inga Gabaitė
2005.06.23	Gimusi XIX amžiuje” – birželį atšventė 106-uosius gyvenimo metus	Vakaro žinios	145	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)
2005.06.29	Didėja pensijos	Vakaro žinios	149	Vakaro žinios (surinkta inf. iš kitų laikraščių)

